



Isak Lekve

Pris og prioritering:

To kraftige utfordringer for norsk industri



De Facto
Kunnskapssenter for fagorganiserte
Torggata 28, 0183 OSLO
isak.lekve@de-facto.no
www.de-facto.no

Forord

I denne rapporten presenteres en statusoppdatering av strømpriskrisen, en gjennomgang av kraftbalanse og kraftbehov i de ulike strømregionene i Norge, og en vurdering av fremtidig kraftbalanse. Slik er den en oppfølger til en rekke tidligere De Facto-rapporter, som *EUs energiunion og norsk tilknytning til Acer?* (1/2018) *EUs energiunion, strømprisene og industrien* (1/2019), *Mot en ny Acer-strid* (1/2021), *Strømpriskrisen* (1/2022), *Hvordan fastsettes de norske strømprisene* (1/2023), *Farvel til kraftbørsen* (3/2023) og *Strøm som fellesgode eller markedsvare* (3/2024).

Rapporten starter med å si noe generelt om strømpriskrisen og dens konsekvenser for norsk industri. Videre følger en kort gjennomgang av kraftbalansen nasjonalt, før jeg gjennomgår kraftbalanse og kraftbehovet i de ulike strømregionene, samt strømmettet regionalt. Så følger en gjennomgang av ulike anslag for fremtidig kraftforbruk i Norge og en gjennomgang av både hva som er reservert og søkt om i de viktigste næringene, og hva som er de konkrete utviklingstrekkene. Dette gjelder særlig elektrifisering av sokkelen med kraft fra land, datasentre, kraftforedlende industri og grønn industri, og det gjøres en analyse av konsekvensene disse utbyggingene vil få for industrien i fremtiden. Avslutningsvis kommer noen forslag til kraftfulle politiske løsninger som kan føre til en alternativ vei for norsk industri.

Arbeidet er utført på oppdrag for Industriaksjonen – en samling av fagforeninger som er opptatt av industriens vilkår i Norge med støtte fra faglig utvalg i Nei til EU.

Rapporten er utarbeidet av Isak Lekve i De Facto. Tusen takk for alle innspill og bidrag.

Bergen, 28. april 2025

Isak Lekve

De Facto

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG.....	6
1. KRAFTPOLITIKK OG NORSK INDUSTRI.....	11
2. STRØMPRISKRISEN OG NORSK INDUSTRI	14
2.1 UTVIKLINGEN AV STRØMPRISEN I NORGE.....	14
2.2 ÅRSAKER TIL STRØMPRISKRISEN.....	21
2.3 REGJERINGENS SVAR PÅ STRØMPRISKRISEN	34
2.4 INDUSTRIELLE KONSEKVENSER AV STRØMPRISKRISEN ..	35
3. NASJONAL OG REGIONAL TILGANG TIL KRAFT	40
3.1 NASJONAL KRAFTBALANSE HISTORISK.....	41
3.2 KRAFTBALANSE NO1	43
3.3 KRAFTBALANSE NO2	45
3.4 KRAFTBALANSE NO3	45
3.5 KRAFTBALANSE NO4	46
3.6 KRAFTBALANSE NO5	48
3.7 OPPSUMMERING AV KRAFTBALANSE	48
3.8 STRØMNETTET	49
4. KRAFTBALANSEN I ENDRING	52
4.1 FREMTIDIGE ANSLAG OM KRAFTBALANSEN	52
4.2 ELEKTRIFISERING AV SOKKELEN	56
4.3 DATASENTRER.....	57
4.4 KRAFTFOREDLLENDE INDUSTRI	59
4.5 GRØNN INDUSTRI.....	60
4.6 OPPSUMMERING FREMTIDENES KRAFTBALANSE	64

5. TO MULIGE VEIER FOR NORSK INDUSTRI	66
5.1 DAGENS VEI – MOT UTARMING AV NORSK INDUSTRI.....	66
5.2 EN ANNEN VEI – REVITALISERING AV NORSK INDUSTRI... 	69
5.3 POLITISKE TILTAK	70

Sammendrag De Facto-rapport 2/2025

Denne rapporten handler om to utfordringer for norsk industri. Strømpriskrisen og systemet for prioritering av kraft.

I kapittel 1 *Kraftpolitikken og norsk industri* gjennomgår vi kort den historiske utviklingen av det norske systemet for regulering av kraft, fra et demokratisk eid fellesskapskode som gjennom mesteparten av 1900-tallet ble forvaltet som en strategisk ressurs, til en handelsvare som selges til høyeste tilbyder på et overnasjonalt markedssystem.

I Kapittel 2 *Strømpriskrisen og norsk industri* gjøres en statusoppdatering av strømpriskrisen, ved å gjennomgå utviklingen i strømprisen de siste årene, dens årsaker, noen politiske svar og mulige konsekvenser. Hovedkonklusjonen er at selv om strømprisene har stabilisert seg på et noe lavere nivå i 2023 og 2024, etter toppåret i 2022, så har vi både større regionale forskjeller, ustabile og uforståelige priser, og priser som i større grad harmonerer med de europeiske, og dermed fjerner grunnlaget for norsk kraftforedlende industri.

I kapittel 3 *Nasjonal og regional tilgang på kraft* gjennomgår vi den nasjonale kraftbalansen i dag og historisk, før vi gjennomgår hver enkelt regions kraftbalanse. Mot slutten av kapittelet ser vi også på nettkapasiteten, og vi viser at alle strømregionene i Norge mangler enten nett eller kraft, og har dermed utfordringer som bremser den industrielle utviklingen av Norge.

I kapittel 4 *Kraftbalansen i endring* gjennomgår vi en rekke anslag for fremtidige kraftbehov i Norge, og viser at disse er høyst diskutabile. Så gjennomgår vi ulike reservert eller ønsket kraft i petroleumssektoren, datasentre, kraftforedlende industri og grønn industri, og viser at mens petroleumssektoren og datasentre nok vil oppleve solid vekst, ser kraftforedlende industri ut til å stagnere mens grønn industri ikke kommer i gang.

I kapittel 5 *To mulige veier for norsk industri* oppsummerer vi hvor vi er på vei med dagens politikk, som i tillegg til å sette kraftforedlende industri i spill og svekke grunnlaget for grønn industri, vil svekke økonomien i norske

husholdninger, svekke grunnlaget for en rekke industristeder rundt over hele landet, svekke lønnsomheten i et ikke-tallfestet antall bedrifter i alle sektorer, store klimagassutslipp når metallindustri flytter til Qatar, en betydelig del av grunnlaget for offentlig velferd og kommunale tjenester, en betydelig del av fagbevegelsens kampkraft og hele venstresidens troverdighet. Vi foreslår avslutningsvis tiltak som kan bidra til å endre kurs.

Ettersom det overordnede målet må være å sikre og revitalisere norsk industri, trengs tiltak både for å reetablere konkurransefortrinnet med billig kraft, og sikre at det er nok kraft til norsk industri. Tiltakene er delt i fire grupper. Først tiltak for å redusere strømprisene som ikke utfordrer EØS-avtalen, så tiltak for å redusere strømprisene som muligens utfordrer EØS-avtalen, så tiltak for å redusere strømprisene som sannsynligvis utfordrer EØS-avtalen, så tiltak for å sikre kraften til norsk industri.

Viktige og realistiske tiltak på kort sikt som ikke utfordrer handlingsrommet i EØS:

- Makspris på strøm (30-50 øre per kWh) basert på produksjonskostnader og påslag for både privatkunder og næringsliv.
- Si nei til å erstatte Skagerak 1 og Skagerak 2 til Danmark, som når slutten av sin tekniske levetid i 2026. Disse har en samlet kapasitet på 500 MW.
- Starte reforhandling av strømkabelen North Sea Link til Storbritannia som ble åpnet i 2021. Storbritannia er som kjent ikke lengre med i EU. Denne har en kapasitet på 1400 MW.
- Endre mandat til og/eller styring av Statnett.

Tiltak som kanskje utfordrer handlingsrommet i EØS, men som også kan iverksettes umiddelbart for å prøve ut handlingsrommet:

- Si nei til EUs fjerde energimarkedspakke.
- Melde oss ut av energibyrådet Acer for å fritt bestemme kraftpolitikken av hensyn til industri, arbeidsplasser og forbrukere.

- Utrede toprissystem hvor en etablerer en pris for innenlandsk forbruk, og en pris for eksport.
- Undersøke muligheten for å reforhandle kabelen til Tyskland som åpnet i 2021. Denne har kapasitet på 1400 MW.
- Utrede om en skal enten ta direkte kontroll over Statkraft og la dem selge all sin kraft til fastpris, eller etablere et eget Statstrøm som erstatter de over 100 strømsalgsselskapene som ikke bidrar med noe fornuftig annet enn å selge strømmen og sende ut faktura.¹ La dette selskapet få monopol på å kjøpe mest mulig kraft slik at de i praksis kan diktere prisen, og så selge den videre til kundene for en politisk satt pris.

Norge har, som rapporten viser, i dag store kraftoverskudd. Men hvis vi elektrifiserer sokkelen og Melkøya med kraft fra land, samt ellers har en politikk hvor alle som søker om kraft får tilgang, så vil vi trenge mer kraft. Derfor er våre tiltak for å sikre kraftbalansen i fremtiden som følger:

- Elektrifisering av petroleumssektoren må i størst mulig grad skje ved havvind.
- Elektrifiseringen av Melkøya med strøm fra land må stanses og erstattes med karbonfangst og -lagring.
- En må etablere tydelige retningslinjer som sørger for at kraften blir prioritert der den gjør nytte, slik at en kan si nei til kryptovaluta, tiktoksentre, datasentre fra google med personverninfo og lignende. Kraft må behandles som et begrenset gode, og tildeles deretter – helst til de selskapene som gir ringvirkninger i form av industri, arbeidsplasser og verdiskapning.
- Storstilt satsing på energieffektivisering.

¹ Se De Facto-rapport 1/2023: Hvordan fastsettes de norske strømprisene.

- Toprissystem som sikrer rimelig strøm til folk flest, men også skaper insentiver som hindrer sløsing.

Samlet sett tror vi disse tiltakene vil kunne bidra til at Norge reetablerer sitt komparative fortrinn med billige strømpriser, og sikrer norsk industri tilgang til nok kraft slik at vi vil opprettholde og videreutvikle vår nåværende industri, samtidig som vi får mulighet til å etablere en rekke av de grønne industriene som vi forhåpentligvis skal leve av i fornybarsamfunnet.

1. Kraftpolitikken og norsk industri

Ved inngangen til 1900-tallet var Norge et relativt fattig, kaldt land uten mye egen industri, men oppdagelsen av de enorme industrielle mulighetene som lå i vannkraften, og den fornuftige politiske reguleringen av denne, har sikret at Norge i dag er et av verdens rikeste samfunn.

Dette skjedde gjennom en sterk politisk bevissthet om at strøm er noe annet – og noe mer – enn bare en hvilken som helst handelsvare, og i stedet noe som kunne danne utgangspunkt for mer helhetlig verdiskaping i Norge. Det manglet ikke eksempler på at tyske og britiske spekulanter forsøkte å kjøpe de norske fossefallene – gjerne gjennom å skjenke bøndene som eide dem med brennevin - men fremsynte politikere som Gunnar Knudsen fra Venstre sikret gjennom «panikklover» og konsesjonslover offentlig eierskap og styring. Industribyggeren Sam Eyde, som grunnla det som senere ble Norsk Hydro, sa at strøm ikke skulle selges, men være en innsatsfaktor for verdiskaping for industrien.

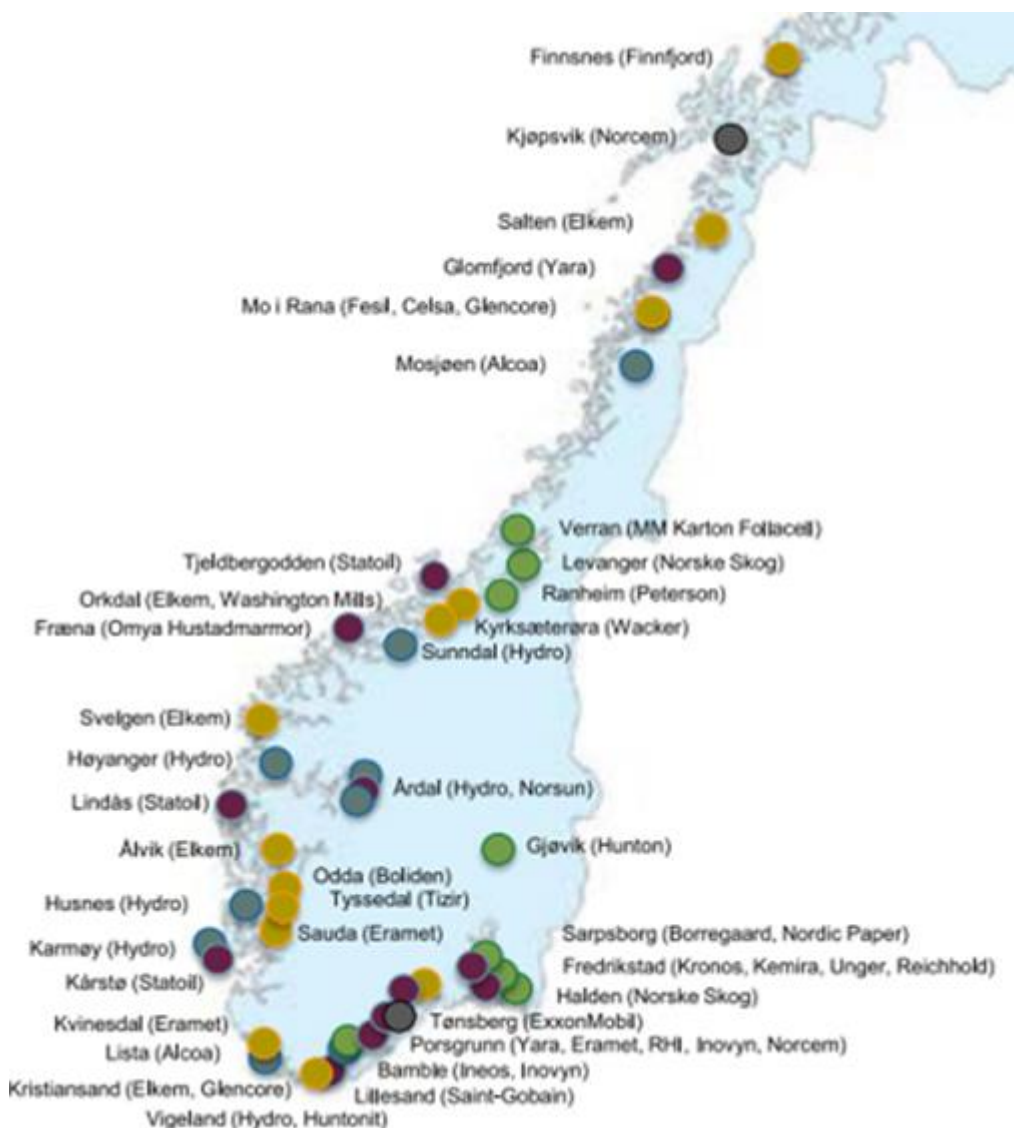
I tillegg var det også et politisk mål at alle husstander skulle ha strøm på samme måte som vann, og en massiv utbygging av vannkraften med offentlig styring og eierskap ble iverksatt, først av Venstre, og etter krigen, hovedsakelig ledet av Arbeiderpartiet. Vi fikk et kraftsystem med billig og evigvarende vannkraft, hvor det var et norsk konkurransefortrinn med tilgang *til billigere energi* enn i de fleste andre land. Slik fikk vi kraftforedlende industri spredd utover hele landet, knyttet til stadig flere rørlagte fossefall.

Siden har vannkraften med billig og tilgjengelig strøm vært en forutsetning for at Norge er et industriland.

Kraftpolitikken dannet også utgangspunktet for petroleumspolitikken slik den ble formulert gjennom «de ti oljebud» i 1971,² ved at oljerikdommen ble

² Hovedkonklusjonene i innstilling nr. 294 fra Stortingets utvidete industrikomité i 1971, under behandling av Stortingmelding nr. 76 (1970-71).

offentlig eid og styrt og tjente fellesskapet. I dag har det norske fellesskapet et petroleumsfond på over 18 000 milliarder som brukes til billigere barnehager eller andre gode formål.



Figur 1: Geografisk oversikt over norsk industri.

Denne politikken har imidlertid vært i endring siden Energiloven ble innført i 1990, og innebar særlig to endringer. For det første søkte Energiloven å konstruere et marked for kjøp og salg av strøm gjennom å skille kraftprodusenter, nettselskaper og strømsalgsselskaper, samt etablere den markedsbaserte omsetningen på kraft hvor prisen settes på kraftbørsen Nord

Pool gjennom det som kalles *marginalprisen*, som innebærer at «den sist produserte» kWh som er etterspurt, setter prisen på all strømmen i hele markedet. Om det for eksempel finnes tilstrekkelig etterspørsel for å sette i gang fossile kraftverk med relativt dyr produksjonskostnad en gitt time, vil dette sette prisen for alle som kjøper strøm i prisområdet denne timen. Det gir høye fortjenester for de som produserer til en lavere pris, men innebærer også en høyere pris for de kjøperne som hadde kunnet få kraft til en lavere pris.

Og for det andre omdannet loven strøm til en vanlig handelsvare. Det innebærer at tilgangen til strøm er avhengig av betalingsvilje. Om flere har samme betalingsvilje, benytter man et likebehandlingssystem, hvor alle potensielle kunder har samme rett på tilgang til strøm, uavhengig av hva strømmen skal brukes til. Dette er altså det motsatte av å tenke på strøm som en strategisk ressurs som skal forvaltes til beste for både husstander og industri.

Denne rapporten handler om hvordan forvaltningen av strøm som vanlig handelsvare truer norsk industri. Pris og prioritering: To utfordringer for norsk industri.

Den første endringen viste først sine katastrofale konsekvenser da det norske markedet i 2021 ble koblet sammen med Tyskland og Storbritannia, markeder med betydelig dyrere produksjon. Dette førte til *strømpriskrisen*, som vil være tema i kapittel 2. Her gjennomgår vi først status i strømpriskrisen, utviklingen av strømprisen og mulige konsekvenser for norsk industri.

Den andre endringen viser sine katastrofale konsekvenser mer gradvis, og innebærer at store regionale kraftoverskudd i dag er reservert til virksomhet som gir lite ringvirkningseffekter, mens tradisjonell industri ikke får tilgang. Dette vil være tema videre i rapporten, ved at vi først gjennomgår dagens nasjonale og regionale kraftbalanse i kapittel 3, så i kapittel 4 gjennomgår og analyserer hvordan denne vil utvikle seg fremover gitt de prosjektene som i dag enten har fått godkjent strømtilgang, eller står i kø. Avslutningsvis vil vi i kapittel 5 skissere de industrielle konsekvensene om vi fortsetter med dagens politikk, og foreslå en annen vei for revitalisering av norsk industri.

2. Strømpriskrisen og norsk industri

Strømpriskrisen har nå vart i snart fire år, og i løpet av denne perioden har det skjedd en betydelig bevegelse i den offentlige samtalen om krisen og dens årsaker. Før vi går inn på årsakene til strømpriskrisen, la oss bare kort oppsummere hva strømpriskrisen innebærer.

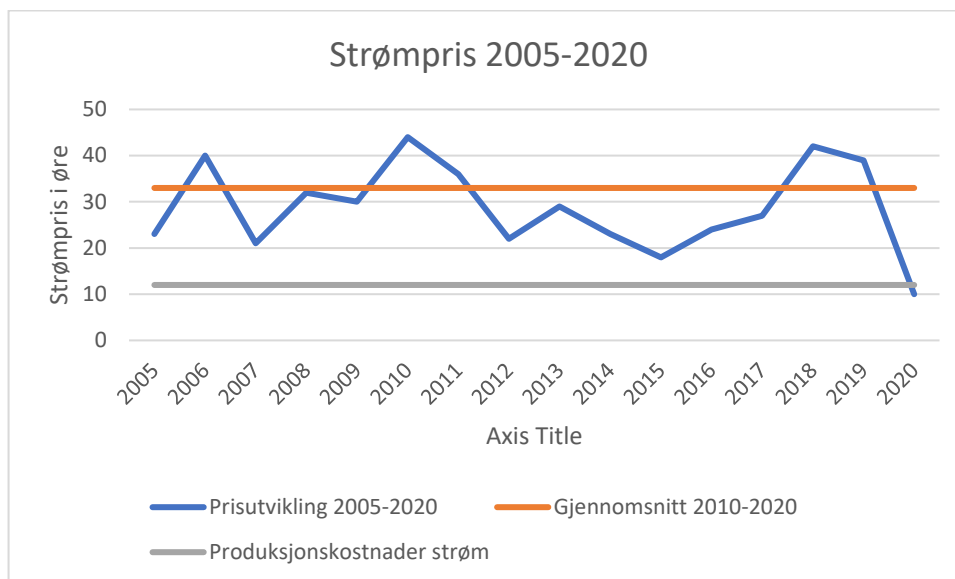
2.1 Utvikling av strømprisen i Norge

Som vi understreket i kapittel 1, så har Norge tradisjonelt hatt relativt lave strømpriser, om en sammenligner med andre land, noe som særlig har skyldtes de lave produksjonskostnadene for strøm i Norge. Disse kostnadene varierer åpenbart med hvor strømmen er produsert, om den produseres ved hjelp av vann, vind eller andre energikilder, om den produseres i store eller små verk, og etter hvor mye av investeringskostnadene som er nedbetalt. Derfor beregner Energidepartementet årlig en gjennomsnittlig produksjonspris. For 2025 ble denne satt til 12,89 øre per kilowatttime, som er omtrent det samme som tidligere år justert for inflasjon. 12,31 øre i 2024, 11,77 øre i 2023, 11,57 øre i 2022, og 11,4 øre i 2021.³ Vi ser at produksjonskostnaden er rimelig konstant, og det har den også vært i mange år.

Frem til 2021 var denne gjennomsnittlige produksjonsprisen også tett knyttet til strømprisene, og selv om det har vært noe variasjon i de gjennomsnittlige prisene, fra 44 øre i 2010, til bare 10 øre i 2020, så har prisene likevel i hovedsak variert innenfor et relativt lite spenn mellom 20 og 40 øre. Gjennomsnittsprisen mellom 2005 og 2020 er på 29 øre. Men ettersom det er typisk gjennomsnittet på 33 øre i perioden 2010-2020 som brukes i det offentlige ordskiftet, vil også vi forholde oss til den i det kommende.

³ Se <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/konsesjonskraftprisen-for-2025-er-fastsett/id3080172/>

Den gjennomsnittsprisen var på 33 øre.⁴



Figur 2. Strømpris 2005-2020. Kilde: Nord Pool, Energi Norge, NVE⁵

Dette var altså situasjonen før strømpriskrisen. Produksjonskostnader på 12 øre, gjennomsnitt på 33 øre, toppunkt på 44 øre.

I 2021 begynte så prisen å stige i Sør-Norge, og gjennomsnittsprisen for landsdelen endte på 76 øre per kilowattime for 2021.⁶ Men prisen var stigende gjennom året, og de tre siste månedene av 2021 var snittprisen i Sør-Norge på 126 øre per kilowattime. Vi fikk strømpriskrisen.

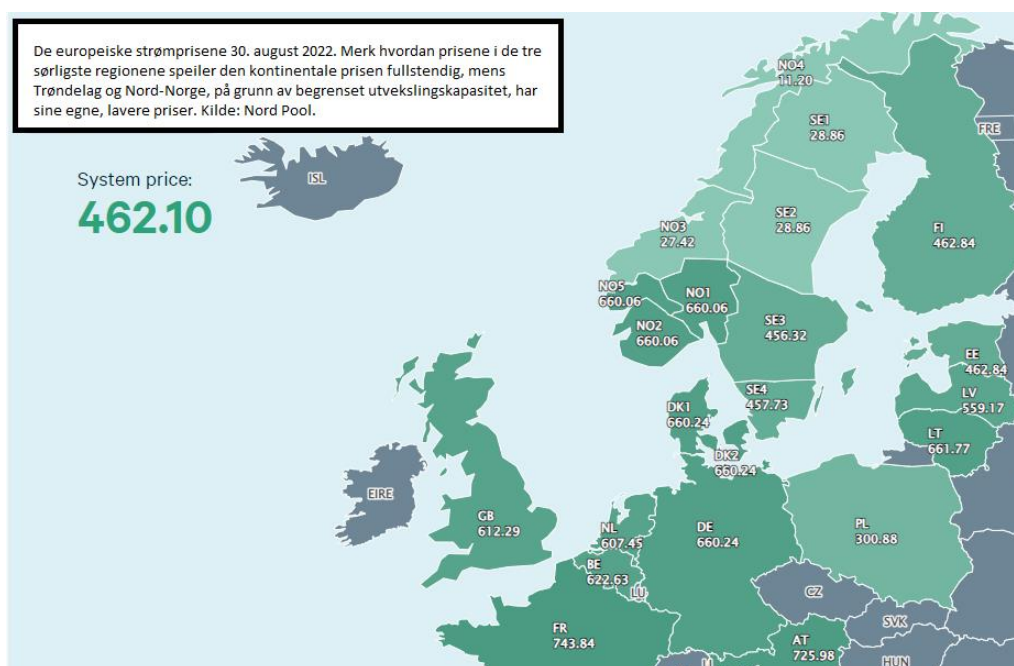
Da vi skrev rapporten *Strømpriskrisen: Årsaker og effektive mottiltak* i 2022, skrev vi om strømprisrekorden på 395,41 øre den 21. desember 2021 – og

⁴ Det opereres med noe ulike tall for gjennomsnittsprisen i disse årene, avhengig av hvilke kilder en bruker. Vi forholder oss til det gjennomsnittet Energidepartementet selv bruker. De skriver i forarbeidet til Strømstøtteloven at «Til sammenlikning var den konsumprisjusterte spotprisen på kraft i perioden 2010–2020 33 øre per kWt eksklusiv merverdiavgift i gjennomsnitt.» Se Prop. 44L (2021-2022), kapittel 2.

⁵ Analytisk, er det nok litt rart at gjennomsnittet for 2010-2020 ligger inne som strek over hele perioden fra 2005, men det er gjort slik av estetiske grunner.

⁶ Se <https://e24.no/olje-og-energi/i/34Xax0/saa-dyr-ble-stroemmen-i-desember>

toppunktet 612 øre.⁷ Men i 2022 ble disse rekordene grundig knust, med helt ekstreme strømpriser gjennom sommeren – til tross for varmt vær og lavere innenlandsk etterspørsel. Tirsdag 30. august kom rekorden 6,60 kroner i Sør-Norge, mens den dagen før var oppe i hele 8,22 kroner per kWh mellom 18 og 19 i Sørvest-Norge.⁸



Figur 3. Strømprisene i Europa 30. august 2022. Kilde: Nord Pool.

Så falt prisene noe utover høsten, og Energiminister Terje Aasland proklamerte det som en ekte gladsak den 16. november at de forventede prisene for vinteren bare ville ligge på rundt 2 kroner kWh. Slik gikk det imidlertid ikke, og i desember vendte prisene tilbake til strømpriser på mange kroner, og flere dager over 4 kroner i Sør-Norge. I desember 2022 ble også rekorder slått i Midt-Norge og Nord-Norge, da det onsdag 14. desember kostet i gjennomsnitt 4,64 kroner

⁷ For en oversikt over disse tallene, se De Facto-rapporten «Strømpriskrisen. Årsaker og effektive tiltak» skrevet av Isak Lekve og Idar Helle.

⁸ <https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/ny-stromrekord-i-sorvest-norge/15051511/>

per kWh i Midt-Norge med toppunkt på 6,19 kroner⁹, mens det mandag 11. desember kostet i gjennomsnitt 2,53 kroner i Nord-Norge.¹⁰



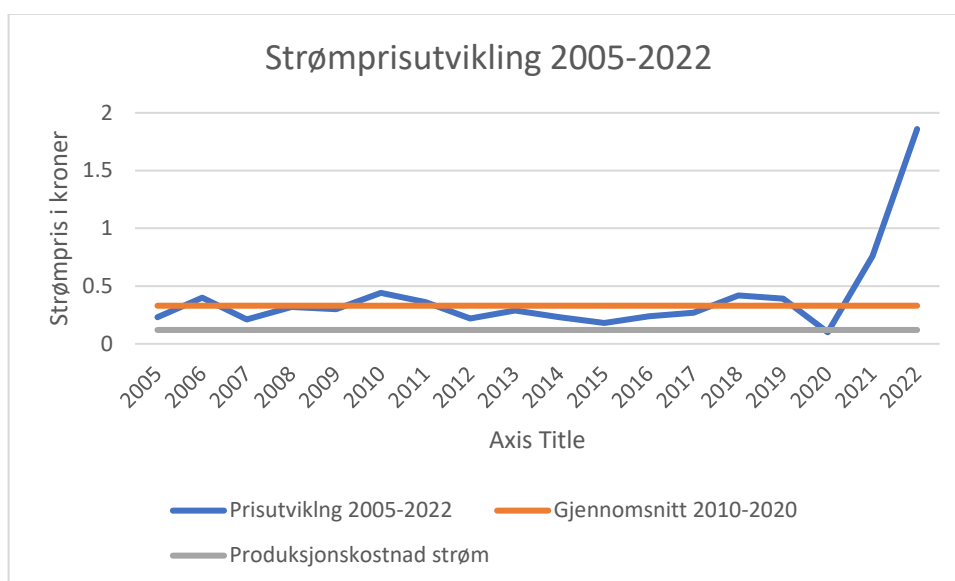
Figur 4. Prisutvikling 2022. Kilde: RME

Gjennomsnittet for 2022 endte på 1,86 kroner i Sør-Norge, med en månedstopp for september da strømmen kostet 3,59 kroner kWh.¹¹ Vi ser at selv de laveste månedlige prisene i 2022, altså var høyere enn gjennomsnittet for 2021. Og den ekstreme prissituasjonen i 2021 og 2022, ga oss anledning til å lage følgende talende figur, som sier noe om hvor ekstrem strømpriskrisen faktisk er:

⁹ <https://e24.no/olje-og-energi/i/xgJ7wp/ny-stroemprisrekord-i-midt-norge>

¹⁰ <https://www.dagsavisen.no/nyheter/innenriks/2022/12/11/stromprisene-stiger-i-helelandet-rekord-i-nord-norge/>

¹¹ Tallgrunnlaget for 2022 er fra RME som publiserer gjennomsnittspriser for Sør-Norge på nettsidene til NVE hver måned. For juni, juli og august var det store avvik mellom NO2 (sørvestlandet) på den ene siden, og NO1/NO5 på den andre siden. Da har vi brukt prisen for NO1/5. Se ellers <https://www.nve.no/reguleringsmyndigheten/nytt-fra-rme/nyheterreguleringsmyndigheten-for-energi/>

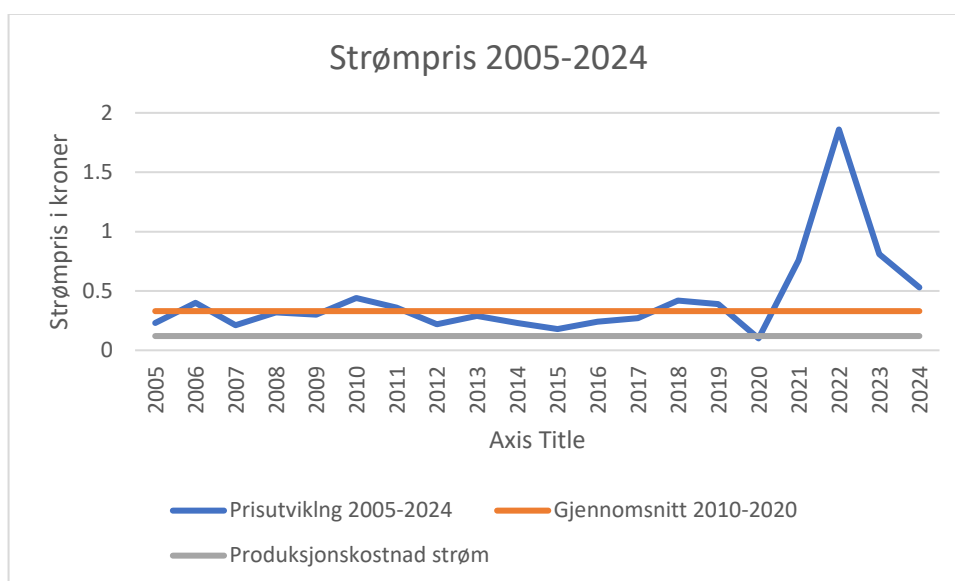


Figur 5. Strømprisutvikling 2005-2022. Kilde: Nord Pool, Energi Norge, NVE, RME¹²

I 2023 var prisene tilbake på et nivå som i 2021, med priser i NO1 (Sør-Øst) og NO5 (Vest) på 76 øre/kWh. Men en interessant utvikling i løpet av 2023, var at NO2 (Sør) fra juni begynte å leve sitt eget liv, og gjennomsnittsprisen her endte betydelig høyere enn i de to andre regionene i Sør-Norge, på 90 øre/kWh. Dette er paradoksalt, ikke minst siden NO2 har den høyeste kraftproduksjonen av alle prisområdene, med mellom 40 og 50 TWh årlig.

Dette bildet fortsatte inn i 2024, hvor prisene stabiliserte seg på et lavere nivå enn i 2023 med gjennomsnittspriser på henholdsvis 47 øre/kWh (NO1), 58 øre/kWh (NO2), 33 øre/kWh (NO3), 27 øre kWh (NO4), og 53 øre/kWh (NO5), men med noen nye prisrekorder, som den 12. desember da det var både plussgrader og fulle magasiner – men likevel over 13 kroner i Sør-Norge.

¹² Det kan se rart ut at vi lar streken for gjennomsnittet 2010-2020 starte i 2005 og gå inn til 2022, men det er gjort for å vise tydelig avstanden mellom prisen i 2022 og «vanlige» strømpriser.



Figur 6. Strømprisutvikling 2005-2024. Kilde: Nord Pool, Energi Norge, NVE, RME¹³

I 2025 har gjennomsnittsprisene vært 75 øre/kWh (NO1), 78 øre/kWh (NO2), 27 øre/kWh (NO3), 8 øre/kWh (NO4) og 64 øre/kWh (NO5), men med noen ekstreme utslag som mot slutten av påsken, da vi fikk tidenes dyreste april-strøm med toppunkter over 3 kroner på Sørvestlandet og Østlandet.

Vi ser at strømpriskrisen var på sitt mest intense i 2022, og selv om de siden har stabilisert seg noe lavere enn da, så er det likevel tre grunner til at det fremdeles er riktig å snakke om at vi har en strømpriskrise.

1. Mens produksjonskostnadene har ligget fast på 12-13 øre/kWh, har strømprisene nå stabilisert seg på et varig høyere nivå
2. Prisene er ekstremt ustabile med variasjoner mellom null og 14 kroner, og de er i tillegg ofte helt uforståelige – som når de går i taket til tross for fulle magasiner og milde temperaturer.
3. Det har utviklet seg store regionale forskjeller som fører til konkurransevriddinger mellom næringsliv internt i Norge.

¹³ Også her lar vi streken for gjennomsnittet mellom 2010 og 2020 fortsette inn i år den egentlig ikke gjelder for, slik at vi gjør det enklere å se forskjellen mellom «gammel normal» og prisene i strømpriskrisen.



Energiminister Terje Aasland (Ap) tar kraftige uttrykk i bruk når han skal beskrive torsdagens strømpriser. Foto: Thomas Fure / NTB

Energiministeren om skyhøye strømpriser: – En helt jævlig situasjon

Strømmen blir svært dyr i deler av landet torsdag. I området NO2 – Sørvestlandet – blir maksprisen rekordhøye 13,39 kroner kilowattimen (kWh) før strømstøtte.

Figur 7. Energiminister Terje Aasland er fortvilet over manglende handlekraft mot strømpriskrisen. Kilde: VG/NTB 11. desember 2024¹⁴

Dette anerkjennes også av energiminister Terje Aasland som før jul 2024 ble så oppgitt over prisene at han kalte det en «helt jævlig situasjon». En treffende beskrivelse.

¹⁴ <https://www.vg.no/nyheter/i/VzomJr/energiministeren-om-skyhoeve-stroempriser-en-helt-jaevlig-situasjon>

2.2 Årsaker til strømpriskrisen.

Å etablere årsaksforhold om samfunnsforhold er alltid krevende, ettersom samfunnet er nesten uendelig komplekst. En måte å gjøre det på, er å gjennomgå ulike *mulige årsaker*, og undersøke hvorvidt forklaringen holder gjennom å sammenligne med tilgjengelig statistikk, kronologiske faktum og annet. Det var denne metoden vi bruke i rapporten *Strømpriskrisen: Årsaker og effektive mottiltak*¹⁵, og vi skal kort gjengi en oppdatert variant av denne her.

Hvis en tar for gitt at systemet fungerer noenlunde som intendert ved at prisen settes som på et nivå som gir en slags balanse mellom tilbud og etterspørsel etter kraft, kan en tenke seg følgende fire hovedforklaringer på strømpriskrisen:

1. Økte produksjonskostnader.
2. Lavere produksjon, for eksempel som følge av mindre tilgjengelig vann (tørrår).
3. Økt innenlandsk etterspørsel, som for eksempel på grunn av lavere temperaturer eller større industriutbyggingsprosjekter.
4. Økt utenlandsk etterspørsel etter norsk kraft som følge av økt tilgjengelighet (kraftkabler) og prisen på konkurrerende energi.

De tre første handler om rent innenlandske forhold, og den andre og tredje forklarer egentlig strømpriskrisen med et innenlandsk misforhold mellom tilbud og etterspørsel etter kraft, mens den fjerde er knyttet til forhold i det europeiske kraftmarkedet.

Det er ingen som har hevdet at årsak 1 er bakgrunnen for strømpriskrisen, ettersom gjennomsnittsprisen for å produsere kraft i Norge ligger stabilt på 12-13 øre/kWh. Riktignok er prisen for å produsere *ny kraft* stigende, og derfor har det fra noen vært et *politisk ønske* å få opp strømprisene så også ny kraft skal være lønnsom. Vi kan imidlertid se helt bort fra denne mulige forklaringen.

¹⁵ Se De Facto-rapport 1/2022 Strømpriskrisen: Årsaker og effektive mottiltak (av Isak Lekve og Idar Helle).

Forklaring 2 var populær blant kraftbransjen, regjeringen og deres støttespillere som i LO-ledelsen det første året av strømpriskrisen. Eksempelvis sa statsminister Jonas Gahr Støre på NRK Debatten 18. august 2022 at «Vi har fått en situasjon med lite nedbør, lite i magasin» da han skulle forklare strømpriskrisen.

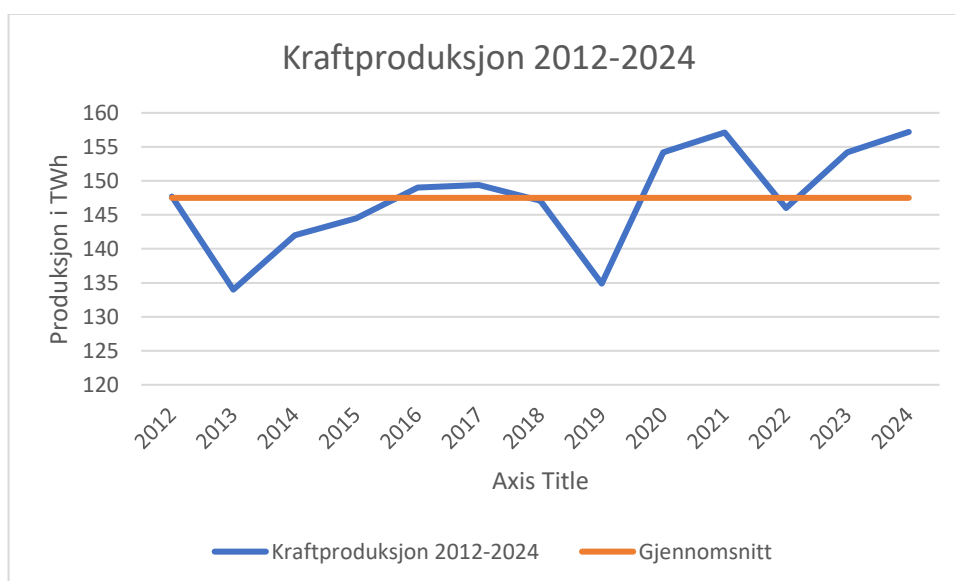


Figur 8. Jonas Gahr Støre på NRK Debatten 18. august 2022.

I ettertid har det imidlertid vist seg at hverken 2021 da strømpriskrisen startet, 2022 da strømprisene var høyest, eller noen av årene etter kan karakteriseres som tørrår etter NVE sin definisjon.¹⁶ Forrige gang vi hadde tørrår var i 2010.

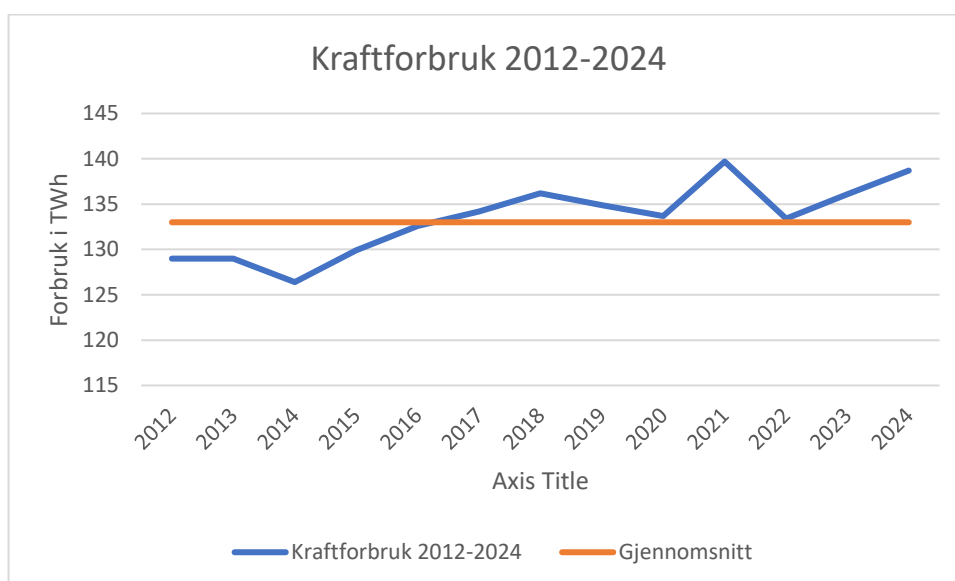
Produksjonen i 2021 var 157 TWh, 146 TWh i 2022, 154 TWh i 2023 og 157 TWh i 2024. Riktignok ser vi noe lavere produksjon i 2022 enn i 2021, 2023 og 2024, men i et historisk perspektiv er ikke dette unormalt lavt, og vi trenger ikke å gå lengre enn til 2019 for å finne et år med lavere produksjon. Produksjonen i 2022 lå like under gjennomsnittet i perioden tilbake til 2012, men mange år har hatt betydelig lavere produksjon, men likevel normale priser.

¹⁶ Se for eksempel gjennomgang av VG: <https://www.vg.no/nyheter/i/x81eB8/faktisk-no-stoere-skyldte-paa-toerraar-men-det-har-det-ikke-vaert-ifoelge-nve>



Figur 9. Kraftproduksjon siden 2012.

Om noe, er den langsiktige tendensen at kraftproduksjonen under strømpriskrisen er høyere enn tidligere. Det er med andre ord ingen grunn til å holde fast på forklaring 2.



Figur 10. Kraftforbruk siden 2012.

Når det kommer til forklaring 3, om at forbruket i Norge er økende, så ser vi at dette stemmer over tid, men at forbruket i 2022, hvor prisene var høyest, faktisk var betydelig lavere enn året før. Dette henger naturlig nok sammen med at

prisen her også påvirker forbruket, og vi vet at flere industriselskaper stengte ned produksjon i 2022 på grunn av prisene. Slik virker systemet for så vidt som intendert. Vi kan likevel forkaste hypotesen om at det er en særegen stor etterspørsel under strømpriskrisen. Etterspørselen etter kraft i Norge har økt gradvis over tid, og går noe opp og ned, men har ingen direkte sammenheng med priseksplosjonen fra 2021.

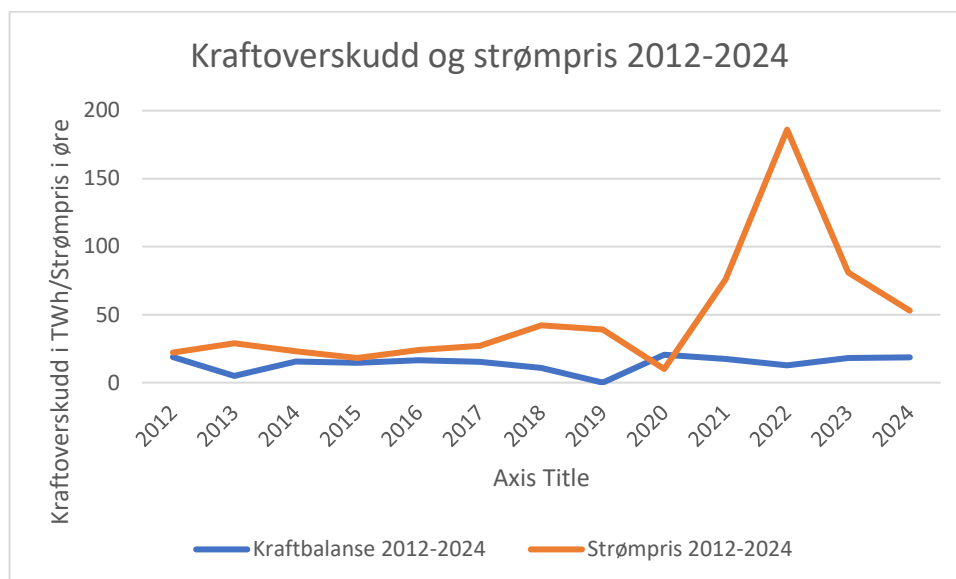
Alle de tre første mulige årsakene har det til felles at de *egentlig* forklarer prisen med forholdet mellom tilbud og etterspørsel innenlandsk, på en slik måte at et stort tilbud og lav etterspørsel vil gi lav pris, mens et lite tilbud og høy etterspørsel vil gi høy pris. Det enkleste målet på dette, er naturlig nok å se kraftproduksjonen og kraftforbruket i sammenheng, og sammenligne prisene med hvorvidt vi har et overskudd eller underskudd på kraft.



Figur 11. Kraftoverskudd siden 2012.

Da vil en forvente at stort overskudd vil gi lave priser og stort underskudd vil gi høye priser, mens nært null vil gi «balanserte priser». Vi ser av figur 11 at kraftoverskuddet har vært solid gjennom hele strømpriskrisen, med bunnpunkt i 2013 og 2019, da prisene var på henholdsvis 29 øre/kWh og 39 øre/kWh. At kraftoverskuddet er *betydelig større* gjennom hele strømpriskrisen, men likevel har gitt mye høyere priser, betyr at vi må forkaste de årsaksforståelsene som bare

ser på innenlandske forhold. Dette blir enda tydeligere om vi setter utviklingen i strømprisen inn i samme graf som kraftoverskuddet.



Figur 12. Kraftoverskudd og strømpris siden 2012.

Om det var en sammenheng mellom kraftoverskudd og pris, ville vi sett at linjen for pris gikk opp når linjen for kraftbalanse gikk ned, eller altså at de har en omvendt korrelasjon. Og interessant nok, så ser vi en slik omvendt korrelasjon frem til og inkludert 2020 – men at denne sammenhengen opphører fra 2021.

Årsaken er naturligvis å hente i forklaring 4. Kraftoverskuddet innenfor et område får mye mindre betydning når vi kobler dette på et mye større marked, som vi gjorde gjennom åpningen av de to store utenlandskablene til Storbritannia og Tyskland. Det er bare en liten del av strømmen som flyter mellom prisområder, men det dette fører til er at strømprisene flyter andre veien – for de som opererer i markedet med i utgangspunktet lavere pris, tvinges til å by mot meglere og spekulanter som ønsker å videreselge strømmen i områder med høyere pris.

Ettersom strømmen i de norske prisområdene i utgangspunktet er billigere enn i eksempelvis de tyske, vil det for tyske meglere være gunstig å kjøpe opp den norske strømmen og selge den videre i Tyskland, og de er bare begrenset av *kapasiteten i kablene* for hvor mye de i prinsippet kan gjøre dette. Ettersom de

norske kraftselskapene er kontraktsbundet til å levere strøm til sine kunder, må de derfor by *minst like mye* som de tyske meglerne *bare for å beholde strømmen i Norge*. Derfor er det i prinsippet feil at strømprisen øker når vi importer kraft basert på dyrere energikilder som gass. *Norge trenger ikke importere noe som helst for å importere prisene*. Det er nok at prisene øker i markedet hvor meglerne er situert. **Det er muligheten til å eksportere billig vannkraft, ikke import av dyr gasskraft, som skaper prissmitte.**

Dermed utjevnes prisene altså basert på *overføringskapasitet* i kablene mellom prisområdene, ikke basert på den fysiske flyten. Dette ble for så vidt erkjent allerede av Finn Lied, industriminister i Bratteli-regjeringen, som på 1970-tallet uttalte at «vi eksporterer strøm og importerer høyere strømpriser», når han gikk imot utenlandsforbindelser.

Norge har hatt kabler til Sverige og seinere Danmark helt tilbake til 60-tallet. Disse kablene har fungert som utveksling av strøm. Åpningen av de to nye utenlandskablene har imidlertid endret spillereglene i dette systemet. Dette anerkjennes også av Eivind Reiten, som var ansvarlig Olje- og Energiminister da Energiloven ble innført i 1990. Han mener i dag at lovens intensjoner ble brutt og forutsetningene endret med de nye utenlandskablene til Nederland (2008), til Danmark (2014) og spesielt til Tyskland og Storbritannia (2021).

De to siste kablene til Tyskland og England utvidet kapasiteten dramatisk, og ettersom det markedsbaserte systemet har gitt kraftprodusentene mål om å maksimere profitt, eksporterte de uhemmet gjennom både 2021 og 2022, slik at vi endte med nesten tomme vannmagasiner på kanten av forsyningskrise mot slutten av 2022.

Når det hevdes at det er de økte gassprisene som er skyld i strømprisene, er dette dermed på sitt vis riktig. Men disse kan bare virke direkte på det norske strømmarkedet gjennom en tilstrekkelig utvekslingskapasitet. Det er her de to nye strømkablene som åpnet i 2021 kommer inn i bildet, ettersom de økte eksportkapasiteten fra NO2 til høyprisområdene på kontinentet med om lag 116

prosent. Totalt har vi nå en utvekslingskapasitet på nesten 80 TWh, som altså gjør at vi kunne eksportert rundt 60% av en samlet normalårsproduksjon.

Mens også Sør-Norge hadde betydelig lavere priser enn kontinentet før 2021, så har vi nå etter åpningen av de to nye kablene, priser som i økende grad harmoner med de europeiske prisene. Økt kabelkapasitet øker strømprisene og bidrar til utjevning av strømprisene mellom Europa og Norge.

Det er altså ingen tvil om at det er påkoblingen av det sørnorske kraftmarkedet til det europeiske, som er hovedårsaken til strømpriskrisen.¹⁷

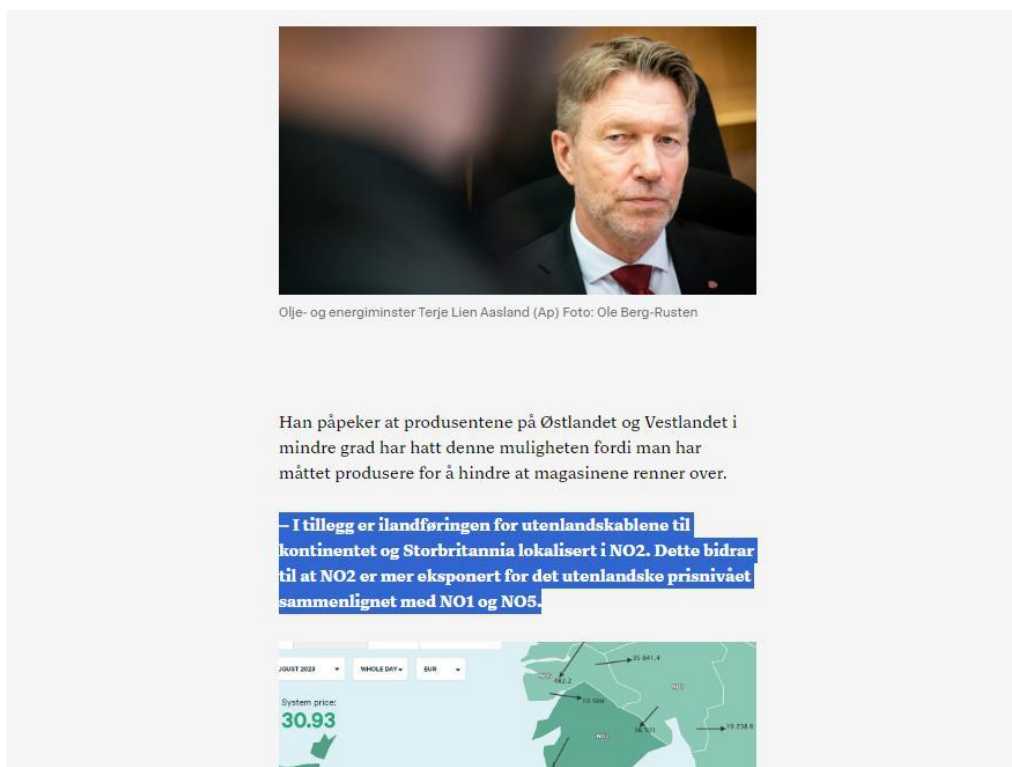
Kablene forklarer også hvorfor prisene i Sørvest-Norge er høyere enn i resten av landet. Etter vanlig markedstenkning, er dette et paradoks, ettersom dette både er regionen med de mildeste vintrene, de største vannmagasinene og det største kraftoverskuddet. Men det er også i denne landsdelen de enorme kablene til Tyskland og Storbritannia går ut, og de har størst betydning her, slik også Terje Aasland anerkjente i Nettavisen 27. august 2023.

Prisutviklingen kan altså ikke forstås isolert som et spørsmål om tilbud og etterspørsel i Norge eller norske strømregioner. Til tross for høye priser de fire siste årene, har vi produsert veldig mye mer kraft enn vi har brukt. Vi har en total produksjon årlig på om lag 150 TWh, av dette hadde vi et overskudd på 17 TWh i 2021, 13 TWh i 2022, 18 TWh i 2023 og 18 TWh i 2024.

I starten av strømpriskrisen ønsket regjeringen å skylde på vær, vind og Putins tragiske invasjon av Ukraina for å flytte fokus bort fra egen politikk, mens vi i De Facto over flere rapporter hevdet at hovedårsaken til krisen burde spores i åpningen av de to nye utenlandskablene til Tyskland og Storbritannia i 2021.¹⁸

¹⁷ For en mer detaljert beskrivelse av hvordan dette systemet konkret fungerer, se De Facto-rapport 1/2023 Hvordan fastsettes de norske strømprisene: Konsekvenser for industri og næringsliv (av Isak Lekve).

¹⁸ 2 Se De Facto-rapport 1/2022 Strømpriskrisen: Årsaker og effektive tiltak (av Isak Lekve og Idar Helle), De Facto-rapport 1/2023 Hvordan fastsettes de norske strømprisene:



Figur 13. Terje Aasland forklarer prisforskjeller i Nettavisen 27. august 2023

For dette ble vi latterliggjort av både sentrale politikere, innflytelsesrike kommentatorer og såkalte eksperter. I dag er imidlertid situasjonen snudd på hodet, og vår årsaksforståelse er blitt tilnærmet unison, og betydningen anerkjennes både av våre tidligere kritikere, slik Dagbladets førsteside 12. desember 2024 illustrerer, men også av regjeringens representanter selv, noe som synliggjøres både av Terje Aaslands kommunikasjon om krisen, enten det er i skriftlige svar i Stortinget,¹⁹ i kommunikasjon i media²⁰, eller i praktisk politikk som når regjeringen endelig gikk inn for å skrote North Connect-kabelen

Konsekvenser for industri og næringsliv (av Isak Lekve), De Facto-rapport 3/2023 Farvel til kraftbørsen (av Isak Lekve) og De Facto-rapport 3/2024 Strøm som fellesgode eller markedsvare (av Isak Lekve & Ali Esbati).

¹⁹ Se for eksempel Terje Aaslands skriftlige svar til representant Sofie Marhaug, datert 28. august 2023.

²⁰ Se for eksempel Nettavisen 17. desember 2024 hvor energiminister Terje Aasland direkte skylder på kablene.

til Skottland²¹, eller når Arbeiderpartiets landsmøte i begynnelsen av april 2025 vedtok å skrote nye kabler til Danmark.



Figur 14. Førstesiden av Dagbladet 12. desember 2024.

Denne endringen skyldes nok ikke først og fremst at vår fantastiske argumentasjon endelig slo gjennom hos makthaverne, men at stadig flere tall og rapporter er kommet, som har underbygget hovedpåstandene i våre rapporter. Da regjeringen skyldte på tørrår – viste det seg at det ikke stemte.²² Når kablene stenges for vedlikehold kolliderer de norske prisene.²³ Når såkalte krafteksperter

²¹ Se for eksempel <https://e24.no/energi-og-klima/i/Mo9le0/regjeringen-sier-nei-til-omstridt-stroemkabel>

²² <https://www.vg.no/nyheter/i/x81eB8/faktisk-no-stoere-skyldte-paa-toerraar-men-det-har-det-ikke-vaert-ifoelge-nve>

²³ <https://www.nettavisen.no/okonomi/ekstreme-prisforskjeller-pa-strom-norge-slipper-med-skrekken/s/5-95-2108620>

skylder på for lav produksjon, viser det seg at produksjonen aldri har vært større – men at kraften forsvinner ut av landet gjennom de nye kablene.²⁴ Og ikke minst har det stadig oppstått situasjoner med lave temperaturer og fulle magasiner – men likevel skyhøye priser som nå i starten av april 2025²⁵, som har understreket at å skylde på vær eller andre forhold i Norge alene for å forstå prisene, ganske enkelt ikke holder. Putin-sporet har mer for seg, men også dette var en avsporing slik det for eksempel ble brukt av Jonas Gahr Støre på debatten 18. august 2022 da han ble hyllet av norske kommentatorer for å «arrestere» nåværende SV-leder Kirsti Bergstø. Det han gjorde den gangen var å sette Putin *i stedet* for kablene, men som vi har vist, så kan den tragiske krigen i Ukraina bare virke på de norske strømprisene *gjennom* at det norske kraftmarkedet er koblet til det europeiske via de nye kablene. Det produseres som kjent ikke kraft fra gass i Norge – det skjer i Tyskland, og marginalprisingen gjør at disse prisene så blir gjeldende for *hele markedet*, som fra 2021 og med åpningen av de to nye kablene altså også gjelder Sør-Norge, *selv om en ikke importerer noe av den gassbaserte elektrisiteten*.

Jeg nevnte så vidt ovenfor at prisen for å produsere ny kraft er stigende, og at det derfor har vært et *politisk ønske* å få opp strømprisene så også ny kraft skal være lønnsom.

Dette ønsket næres naturlig nok i kraftbransjen selv og blant deres betalte analytikere, som jobber for muligheten til å investere i nye lønnsomme prosjekter, og det er derfor deres såkalte eksperter både jobber strategisk for å normalisere de nye prisene gjennom å peke på mest mulig upolitiske årsaker som jo også skal virke troverdige, men samtidig forsøker å tåkelegge de reelle årsakene til de høye strømprisene (kablene). Denne kommunikative spagaten kan vi noen ganger se utspille seg innenfor kort tidsrom, som da Tor Reier

²⁴ <https://www.aftenposten.no/okonomi/i/73w023/rekordeksport-av-kraft-til-utlandet>

²⁵ https://www.finansavisen.no/energi/2025/04/22/8259027/rekordhoy-strompris-tross-fulle-vannmagasiner-og-mildvaer?zephrr_sso_ott=IZaMnF

Lilleholt – en av de mest siterte såkalte kraftekspertene – uttalte seg til Nettavisen 4. november 2024 om de store prisforskjellene mellom Norge og på kontinentet. Selvsagt pekte han på vær og vind, men også han følte seg tvunget til å nevne at Statnett hadde redusert eksportkapasiteten til både Danmark, Tyskland og Storbritannia i tre dager pga vedlikehold.

Nettavisen Økonomi.

Direktesport Pluss Na Live Nyhetsbrev Sport

[Strømpris](#)

Kabler får skylda for strømprisene: - Det er grunnleggende feil



SLAKTER RAPPORT: - Vi ville hatt rekordhøye priser også uten disse kablene, grunnet skyhøye gasspriser i Europa – som vi allerede er knyttet til gjennom 15 andre forbindelser, sier Toini Løvseth, markedsdirektør i Energi Norge. Foto: Paul Kleiven / Scanpix / Caroline Roka / Energi Norge

Figur 15. Energi Norge, som nå har skiftet navn til Fornybar Norge, er kraftbransjens interesseorganisasjon, og jobber strategisk for å tåkelegge debatten om årsaker. Her gjennom tidligere markedsdirektør Toini Løvseth, som svarer De Factos, 24.5.2022.

Samme Lilleholt uttalte bare en liten måned senere (4. desember 2024) til Teknisk Ukeblad at fornyelse av kablene til Danmark ikke ville øke strømprisene. Det siste var kommet i spill politisk etter at programkomiteen i Arbeiderpartiet gikk inn for å droppe fornyelse, noe som senere ble vedtatt på partiets landsmøte, og da måtte Lilleholt bruke av sin kapital som kraftekspert til å forsvare kraftbransjens interesser. Årsaken til at han må forsvare deres interesser, er at Lilleholts arbeidsgiver, Volue insight, er eid nesten 60 prosent av Arendals Fossekompani som har direkte interesse i høye kraftpriser, og mens Volue søker å fremstå som et uavhengig analyseselskap, er det nok mer riktig å

karakterisere dem som et innovativt, eksternt kommunikasjonsbyrå for Arendals Fossekompani og resten av kraftbransjen.

En annen aktør som har jobbet for høyere kraftpriser er Statnett. Dette statsforetaket har ansvar for å utvikle, eie og drive det sentrale elektrisitetsnettet i Norge, og er også den norske parten i utenlandskablene. I tråd med nyliberal tenkning om offentlig sektor, er statsforetaket relativt selvstendig, og skal i hovedsak operere som en kommersiell aktør. Og siden store inntekter kommer fra flaskehalsinntekter i utenlandskablene, har Statnett over tid både fått en egeninteresse av å etablere flere slike, og levert mildt sagt fordreid faktagrunnlag til politiske myndigheter.



Figur 16. En av mange Statnett-rapporter som forsøker å underspile betydningen av utenlandskablene.

Statnett har også deltatt i diskusjonen om strømpriskrisen, og stort sett levert rapporter som forsøker å underspile betydningen av de to kablene som åpnet i 2021. Tidligere Olje- og energiminister Ola Borten Moe fra Senterpartiet, som var minister da de to kablene ble godkjent i 2012, sa på Dagsnytt 18 29. juli 2022 at han «åpenbart ble feilinformert» da beslutningen om å bygge kablene ble tatt.

Men selvsagt finnes det også politikere, også blant dem som har sittet i regjering, som har ønsket seg høyere priser, og har vært fullstendig klar over hva som kom til å bli konsekvensene av å koble et lite kraftmarked tett sammen med et stort. Tidligere olje- og energiminister Tord Lien fra Fremskrittspartiet, som overtok som olje- og energiminister etter Ola Borten Moe, uttalte på Statnetts

høstkonferanse i 2013, at «flere kraftkabler til utlandet skal gjøre fornybar energi lønnsomt i Norge». Han var nok ikke den eneste i forsamlingen som hadde den oppfatningen.



Figur 17. E24 oppsummerer Tord Liens budskap på Statnetts høstkonferanse i 2013.

Vi kan bare gjenta igjen at det er ingen tvil om at det er åpningen av de to kablene fra Sør-Norge til Tyskland og Storbritannia i 2021 som er hovedårsaken til strømpriskrisen. Sentrale aktører har vært fullstendig klar over dette hele tiden, og jobbet strategisk for det, fordi de har egeninteresse av det.

Heldigvis har den offentlige samtalen om årsakene etter hvert beveget seg såpass mye, at de fleste ansvarlige politiske aktører i dag anerkjenner kablens betydning.

2.3 Regjeringens svar på strømpriskrisen

I takt med at årsaksforståelsen har endret seg, har også de politiske tiltakene blitt gradvis mer potente. Fra strømstøtteordning, til skroting av nye utenlandskabler til annonsering av den kommende «Norgespris» på strøm – en fastpris på 40 øre for husholdningene. Mens strømpriskrisen vinteren 2021 førte til oppslag om studenter som måtte ta opp forbrukslån for å betale strømregningene²⁶, rekordmange inkassosaker²⁷ og mennesker som ble tvunget til å selge hunden for å betale strømregningen²⁸, så kan man med innføringen av Norgespris med en viss rett hevde at husholdningene nå blir fullstendig skjermet fra krisens konsekvenser. Og det på et nivå – 40 øre/kWh – bare like over de 33 øre/kWh som var gjennomsnittsprisen de siste ti år før krisen.

Alt dette er vel og bra, men fremdeles er det slik at i statsbudsjettet for 2025 ligger strømstøtte inne med 7,3 milliarder NOK mens ekstrainntektene staten tar inn på bakgrunn av høye strømpriser er på 23 milliarder NOK eller nesten det tredobbelte. Viktigere er imidlertid at regjeringens tiltak ikke treffer norsk industri som hverken dekkes av strømstøtteordning eller Norgespris. Her er man prisgitt det fastprisregimet som ble innført for noen år siden, med fastprisavtaler på rundt 70-90 øre. Industrien selv rapporterer imidlertid at disse er både for dyre, for lange, for lite fleksible og for usikre.

Regjeringens andre svar til industrien, er i tråd med det som har vært kraftbransjens foretrukne svar hele tiden, og som ble spissformulert av Energikommisjonens «Mer av alt - raskere»²⁹ og også stadfestet av regjeringens

²⁶ <https://www.nrk.no/innlandet/studenter-ma-ta-opp-forbrukslan-for-a-betale-hoye-stromregninger-1.15668116>

²⁷ <https://www.vg.no/nyheter/i/Ord3LE/inkassokrav-paa-stroem-oeker-kraftig-det-er-helt-enormt>

²⁸ <https://www.aftenposten.no/norge/i/WjxApd/karoline-bratlien-solgte-hunden-for-aa-betale-stroemregningen-naa-er-hun-skuffet-over-regjeringens-julepakke>

²⁹ NOU 2023:3 Mer av alt – raskere. Energikommisjonens rapport.

strømprisutvalg³⁰ - at for å redusere prisene må vi ha større tilbud av kraft, eller altså bygge ut mer kraft. Dessverre er ikke denne årsaksforståelsen riktig, da det som vi viste i forrige delkapittel om mulige forklaringer av strømpriskrisen, gjennom hele krisen har vært historisk sett gode overskudd av kraft i Norge. Det er etter åpningen av de nye utenlandskablene ingen enkel sammenheng mellom utbygging av ny kraft og lavere priser i Norge.

Selv om regjeringen fortjener skryt for tiltakene rettet mot husholdningene, så har de i realiteten ingen gode svar til industrien, noe som er ganske paradoksalt. I dag er det tilnærmet tverrpolitisk enighet om viktigheten av å opprettholde de særnorske, lave strømprisene og sikre norsk industri tilgang til norsk kraft. Som mandatet til energikommisjonen uttrykker det så tydelig: «tilgang til ren og rimelig kraft har i årtier vært den norske industriens fremste konkurransefortrinn», og «regjeringen ønsker at dette også i fremtiden skal være fortrinnet for norsk industri.» Betydningen av strømprisen for norsk industri er altså ikke kontroversiell retorisk, likevel skorter det på konkrete tiltak.

2.4 Industrielle konsekvenser av strømpriskrisen

De Facto har over flere rapporter dokumentert betydningen av strømpriskrisen for norsk industri, og vi vil i det følgende oppsummere hovedfunnene fra disse rapportene.

Kraftforedlende industri

Den kraftforedlende industrien eksporterer for 200 milliarder. Dette er over halvparten av den totale norske eksporten av det vi kan kalle tradisjonelle

³⁰ Se *Balansekunst – Rapport fra strømprisutvalget*, 12. oktober 2023.

industriprodukter, og industrien er dermed svært viktig for norske statsfinanser og dermed mer indirekte, finansieringen av velferdsstaten.

I tillegg sysselsetter industrien i dag om lag 17 000, og om en tar med at hver direkte arbeidsplass genererer minst 1,5 arbeidsplasser i lokalsamfunnet, representerer den kraftforedlende industrien rundt 40 000 arbeidsplasser – i all hovedsak lokalisert på mindre industristeder som Finnsnes, Sørfold, Glomfjord, Mo i Rana, Mosjøen, Skogn, Orkanger, Bremanger, Sunndal, Årdal, Høyanger, Sauda, Odda, Bjølvefossen, Husnes, Karmøy, Lista og Herøya – i tillegg til større steder som Kristiansand og Sarpsborg.

Betydningen av denne industrien er altså betydelig i form av sysselsetning – men enda større når en reflekterer over hvor viktig den er for disse stedene. På Sunndalsøra sysselsetter eksempelvis Hydro 700 av en total arbeidsstyrke på 4000, i en kommune med 7000 innbyggere. Det sier seg selv at Sunndalsøra og lignende steder går en tung tid i møte uten den kraftforedlende industrien samfunnet er bygget opp rundt.

Så må også klimaeffekten nevnes. For produkter produsert i Norge innen den kraftforedlende industrien, har mye lavere CO₂-avtrykk enn tilsvarende produkter produsert andre steder. Så lenge norsk kraft i hovedsak er produsert med lave CO₂-utslipp, så vil enhver flytting av produksjon fra land med kraft som i større grad er produsert fra fossile energikilder, bidra til å redusere internasjonale klimagassutslipp. Potensialet for en større norsk kraftforedlende industri er dermed også et potensial for lavere klimagassutslipp globalt.

Prosessindustrien har mellom 1990 og 2014 redusert sine utslipp med 40 % samtidig som produksjonen økte med 37 %, og slipper årlig ut om lag 9,4 millioner tonn CO₂-ekvivalenter, noe som utgjør om lag 18 % av Norges totale utslipp.³¹ Industrien har selv en målsetning om nullutslipp i 2050. I et globalt

³¹ Se rapporten «Kraftintensiv industri» av Isak Lekve, skrevet for Manifest Tankesmiens Grønn Industri 21-prosjekt.

perspektiv, er et av de beste klimatiltaket vi kan gjøre, å sørge for at mer kraftforedlende industri flytter til Norge.

Et eksempel som illustrerer det siste poenget, er at aluminium produsert i Norge vil ha klimaavtrykk på under 3,5 tonn CO₂ per tonn aluminium, mens produksjon i Kina basert på kullkraft vil ha et avtrykk nærmere 20 tonn CO₂ per tonn aluminium. Det globale gjennomsnittet er 16 tonn. Aluminiumsproduksjon i Norge slipper altså ut rundt 20% sammenlignet med utslippene knyttet til produksjon internasjonalt.

Den kraftforedlende industrien står for rundt 30 prosent av totalforbruket av strøm i Norge. For en del av bedriftene, utgjør gjerne kraftkostnadene mellom 20 og 50 prosent av produksjonskostnadene, og det er derfor åpenbart at de mangedoblede strømprisene er eksistensielle for disse bedriftene.

Norsk Industri, bransjeforeningen som organiserer de fleste av bedriftene, hevder at en økning på 1 øre per kilowattime tilsvarer en årlig merkostnad for prosessindustrien på 400 millioner NOK.³² Jan Haugen, tillitsvalgt ved hjørnestensbedriften i Orkland Washington Mills, leder for elektrokjemisk komite i Industri Energi, og tidligere leder for Industriaksjonen, peker på sin side på at det er en «tommelfingerregel i bransjen at ti øre økt kraftpris svekker overskuddet eller øker underskuddet med rundt ti prosentpoeng (...) og at det er jo veldig få som har over ti prosent margin.»³³

De Facto har tidligere utformet en rapport som analyserer konsekvensene for kraftforedlende industri i Norge ved en ytterligere økning i strømprisen på 10 øre/kWh, og funnet at dette vil øke energikostnadene med ca. 3,7 milliarder kroner, og på kort sikt true 400 arbeidsplasser i stålindustrien, 600 i

³² Se <https://www.norskindustri.no/dette-jobber-vi-med/energi-og-klima/aktuelt/gronnveksteller-kabler/>

³³ Se Magnus Marsdal og Astrid Haugen Rambøl: Det store strømsjokket. Om hva som gikk galt og hva vi kan gjøre med det. Manifest forlag 2022. Side 22

ferrolegeringsindustrien og 800 innen treforedling, i tillegg til ringvirkninger. Totalt beløper det seg til 4-5 000 arbeidsplasser.³⁴

Men forskjellen på gjennomsnittlig strømpris i perioden 2010-2020 og gjennomsnittet i 2021 var altså 43 øre, og opp mot gjennomsnittet for 2022 er det hele 153 øre. Enten vi legger Norsk Industri, Industriaksjonen eller De Factos analyser til grunn, så vil de prisene vi har hatt siden 2021 i praksis utradere hele den kraftforedlende industrien når fastprisavtalene går mot slutten. Det er heller ikke noen som er uenig i en slik virkelighetsbeskrivelse. Den kraftforedlende industrien i Norge lever av forutsigbar tilgang til billigere kraft enn i våre naboland.

Flere av bedriftene i kraftforedlende industri, er såpass godt dekket med fastprisavtaler, at strømpriskrisen heldigvis ikke har hatt umiddelbart drastiske konsekvenser for alle selskapene enda. Flere av disse kontraktene varer helt til 2030, og i tillegg så har flere av produktene fra denne bransjen også økt kraftig i pris, så det er derfor ingen akutt krise i kraftforedlende industri, til tross for de høye strømprisene.

Likevel er det flere enkeltselskaper som sliter, og det skaper også strukturelle utfordringer for bransjen at prisene er så høye, blant annet ved at den kraften selskapene får gjennom fastprisavtaler, kan være mer verdt enn produktene de vanligvis bruker kraften til å skape. Da vil de på kort sikt tjene mer på å selge kraften i kraftmarkedet enn på å bruke den i industriell produksjon. I tillegg til at det på lengre sikt selvsagt ikke er noen tvil om at kraftforedlende industri vil bli svært rammet av strømpriskrisen om den ikke løses.

Til tross for fastprisavtalene, er en hel rekke selskap innen kraftforedlende industri direkte rammet. I rapporten *Hvordan fastsettes de norske strømprisene: Konsekvenser for næringsliv og industri* gjennomgikk vi noen av disse. I 2022

³⁴ Se De Facto-rapport 1/2019: EUs energiunion, strømprisene og industrien (av Roar Eilertsen).

fikk Glencore nikkilverk ekstra strømutgifter på 200 millioner, Benteler Automotive Raufoss fikk 50 millioner høyere regning, mens Hydro Aluminium stengte ned ovner og solgte kraften direkte til kontinentet – fordi verdien av kraften ble høyere enn produktet de egentlig lager.

EUROPOWER Abonnement Stilling Partner Teknologioptimistene Produkter og tjenester Arrangementer Abonner | Log

KRAFTMARKED [Se alle artikler](#)

[Bli varslet om Kraftmarked](#)



Forbruket i industrien har falt med et Alta-kraftverk i måneden

Kraftforbruket i industrien har vist en fallende tendens siden starten av 2022. Forbruket i juni var nesten 600 GWh lavere enn i januar i fjor.

24. juli 2023 9:01 OPPDATERT 24. juli 2023 10:08
Av Arne Søllund

Hydro har redusert produksj og Husnes (bildet). Det bidra kraftkrevende industrien har måneder. Foto: Hydro

Figur 18. Nettavisen Europower 24. juli 2023

Disse og mange andre eksempler viser at norsk industri blir hardt rammet. Det ser vi også av at kraftforbruket i norsk industri mellom januar 2022 til sommeren 2023 ble redusert fra 19,5 TWh til 17,6 TWh, eller om lag 10 prosent.

Vi vil nå gå fra betydningen av strømprisen og over til tilgangen til og prioriteringen av kraft overhodet, som vil bli tema i de følgende to kapitler.

3. Nasjonal og regional tilgang til kraft

Vi har allerede vist ovenfor at Norge gjennom strømpriskrisen både har et solid kraftoverskudd, og at dette overskuddet tenderer til å øke noe gjennom strømpriskrisen. Vi vil i det følgende bruke begrepet kraftbalanse for å karakterisere eventuelt overskudd eller underskudd av kraft. Kraftbalansen er egentlig et begrep på forholdet mellom hvor mye vi importerer og eksporterer av strøm innenfor en viss geografisk enhet, men siden vi stort sett eksporterer eventuelle kraftoverskudd, og tilsvarende importerer om det skulle være underskudd, kan også kraftbalanse brukes rimelig greit som en betegnelse på forholdet mellom produksjon og forbruk av strøm innenfor samme geografiske enhet.

Som vi redegjorde for ovenfor, vil nettopp forholdet mellom tilbud og etterspørsel være avgjørende for prissettingen i vanlige markedet, og dette er også årsaken til at mer positiv kraftbalanse gjennom økt produksjon av kraft, har blitt fremstilt som viktigste virkemiddel for å redusere prisene, av både Støre-regjeringen, NHO, LO og Energikommisjonen.

Men selv om sammenhengene mellom produksjon, kraftbalanse og pris ikke er så enkle som disse aktørene later til å tro, så er et overskudd av kraft likevel avgjørende for industrien av en annen grunn. Potensielle industrielle nyetableringer trenger å søke om tilgang til kraft for å starte produksjon, og de regionale nettselskapene har da *tilknytningsplikt* for nytt strømforbruk. Dette betyr at de er pliktig å bygge ut nytt strømmnett for at kunder som ønsker kraft skal kunne realisere sine prosjekter. Imidlertid kan de ikke reservere bort kraft som ikke er tilgjengelig i nettet, enten på grunn av total tilgjengelig kraft eller den fysiske kapasiteten i strømmettet. Også kraft som bare vil være tilgjengelig i perioder, slik som mye importert kraft, er vanskelig å reservere. Endelig kan de heller ikke love bort kraft flere ganger, og ettersom Energiloven etablerte at kraft skal forvaltes som en handelsvare, og ikke en strategisk ressurs, betyr det at nettselskapene ikke kan favorisere noen aktører over andre. Tildelingen skjer «blindt» på den måten at de mest modne prosjektene som søker først, får lovnad

om kraft, og de som er mindre modne og/eller søker senere havner i en kø bak disse.

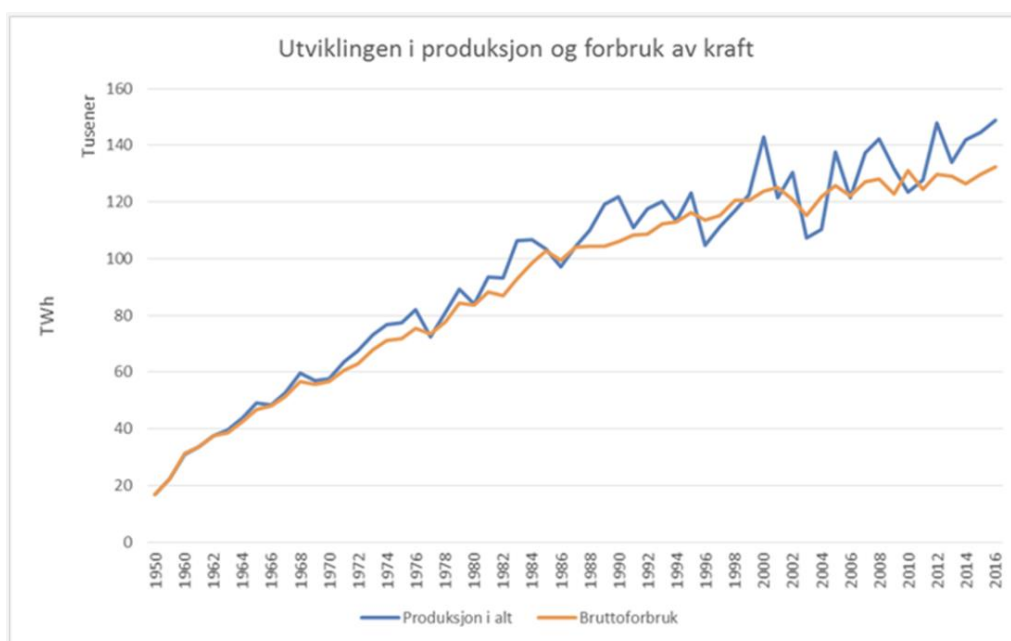
Dette systemet skaper noen mulige utfordringer. For det første kan det være slik, at selv om det på nasjonalt nivå er overskudd av kraft, så kan der i deler av landet være underskudd som gjør at nye prosjekter ikke får tilgang til kraft. For det andre kan det være overskudd i en region, men for dårlig utbygget nettkapasitet i deler av regionen til å koble på aktuelle prosjekter. For det tredje, så kan det være både overskudd av kraft og tilgjengelig nett, men andre aktører har allerede *fått reservert* kraften og er i gang med å realisere prosjekter knyttet til denne, slik at overskuddet snart vil forsvinne. Og for det fjerde så kan det være selskaper som har fått reservert kraften, men ikke er i gang med å realisere noen prosjekter, og i verste fall kanskje aldri vil realisere dem – men søker å selge tilgangen til kraften videre til andre interessenter.

Vi skal gjennomgå reservert kraft i neste kapittel, men la oss nå først gjennomgå tilgangen til kraft gjennom å se på den nasjonale kraftbalansen historisk, før vi går over på de regionale kraftbalansene.

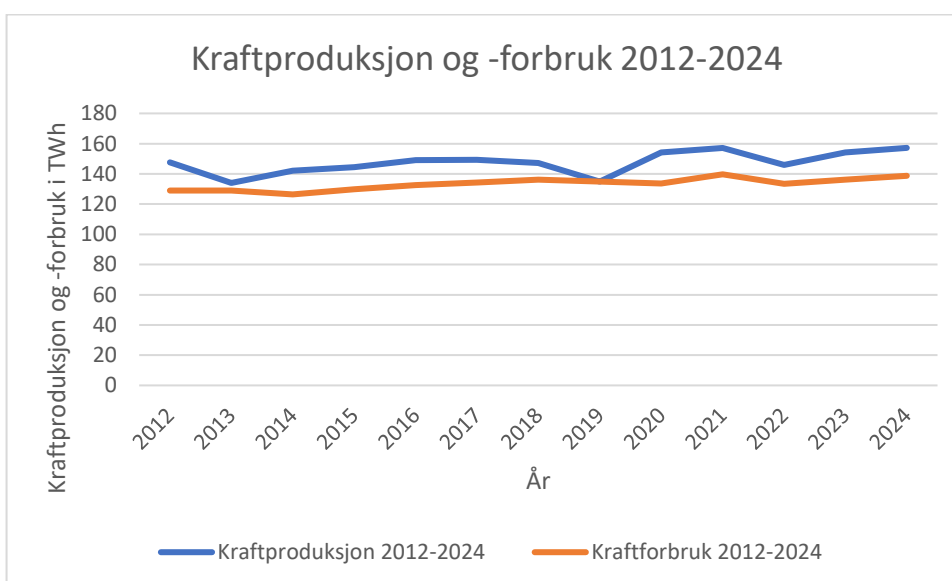
3.1 Nasjonal kraftbalanse historisk

Historisk så ha Norge i all hovedsak vært et overskuddsland, med mer kraft enn vi trenger, som betyr at vi har eksportert mer enn vi importerer gjennom mesteparten av tidsrommet siden den første kraftkabelen til Sverige ble åpnet i 1960. Figur 19 viser utviklingen i produksjon og forbruk av kraft tilbake til 1950, og vi ser at med bare en håndfull unntak, så har Norge hatt positiv kraftbalanse, og altså produsert mer enn vi forbruker. Det gjennomsnittlige årlige overskuddet mellom 1990 og 2021 er 6 TWh.

Viktigere er det imidlertid å se på hvordan situasjonen har vært de siste årene, og av figur 20 kan vi se at vi har hatt relativt store kraftoverskudd nesten alle de siste ti årene.



Figur 19. Utvikling i produksjon og forbruk av kraft. Kilde: NVE/SSB/Statnett³⁵



Figur 20. Utvikling i produksjon og forbruk av kraft.

Unntaket er i 2019, da vi var helt i balanse med 134,9 TWh både i produksjon og forbruk. Som vi allerede har påpekt, så har det vært store kraftoverskudd på

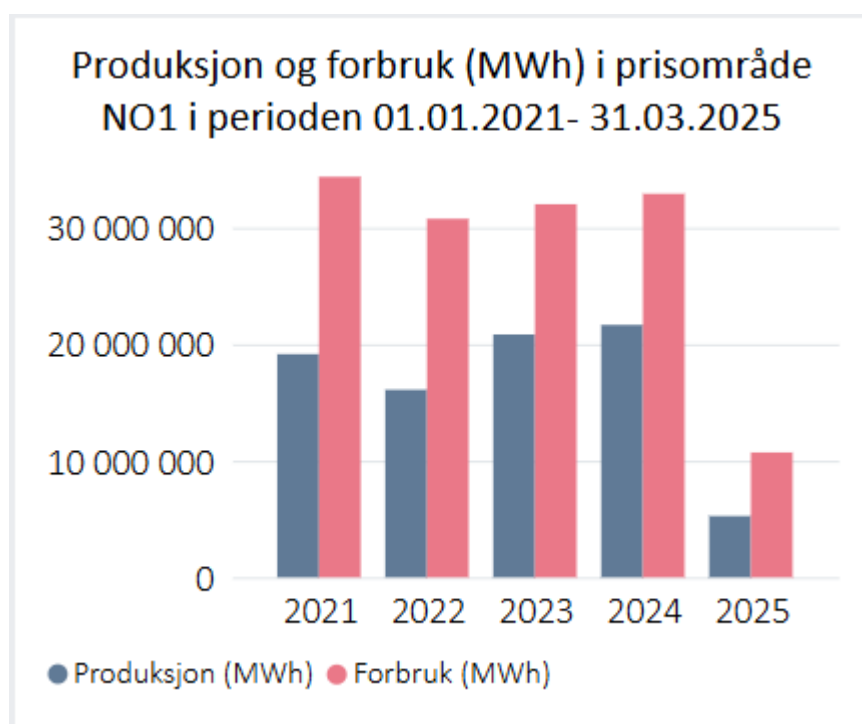
³⁵ Se <https://www.nve.no/nytt-fra-nve/nyheter-energi/rekordhoyt-forbruk-og-produksjon-av-strom-i-2016/>

rundt 15 TWh alle årene med strømpriskrise, noe som er betydelig over gjennomsnittet siden 1990.

Selv om vi ikke hadde negativ kraftbalanse i 2019, så viser situasjonen dette året, at det er fornuftig med noe kraftutveksling for å sikre forsyningssikkerheten. Og går vi lengre tilbake, måtte vi faktisk nettoimportere 7,6 TWh i 2010. Det er også åpenbart at det er bedre å eksportere overskuddskraften i overskuddsårene, enn å la vannet renne rett ut i havet uten å ta veien innom turbinene.

Situasjonen i dag er likevel at vi har en solid kraftbalanse nasjonalt, og at den har vært økende de siste årene. La oss nå se på de regionale kraftbalanser.

3.2 Kraftbalanse NO1



Figur 21. Kraftbalanse NO1 2021-2025. Kilde: Elhub.

Strømregion NO1 kalles gjerne Øst, eller Sørøst-Norge og inkluderer det sentrale Østlandet øst og nord for Viken og nordover et godt stykke opp i Innlandet. Vi ser at NO1 er et underskuddsområde med en negativ kraftbalanse

som riktignok er blitt noe redusert fra om lag 15 TWh til 11 TWh de siste årene, som en konsekvens av økende produksjon.³⁶

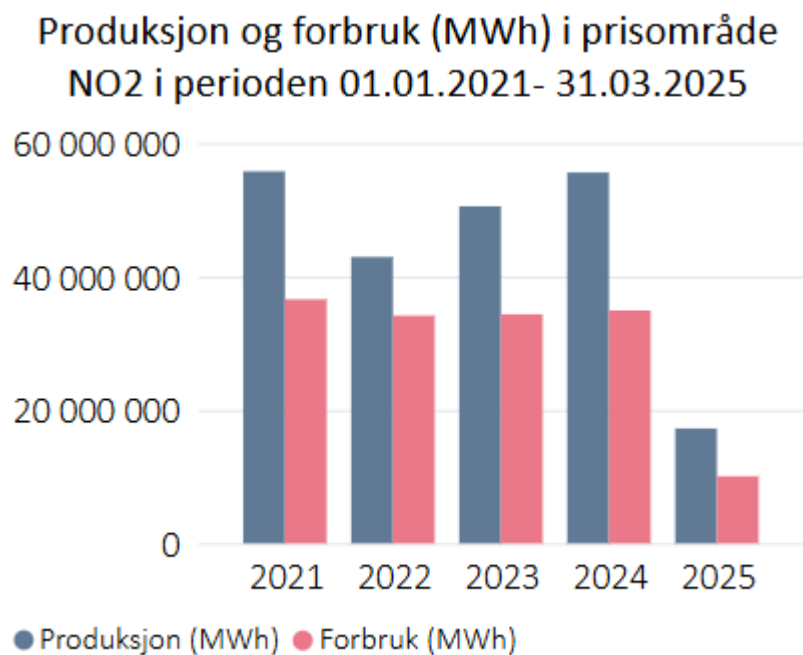


Figur 22. De fem kraftregionene i Norge.

³⁶ Alt tallmaterialet i den følgende gjennomgangen kommer fra Elhub, som er et heleid datterselskap av Statnett med Ansvar for å overvåke og samle inn statistikk om det norske kraftmarkedet.

3.3 Kraftbalanse NO2

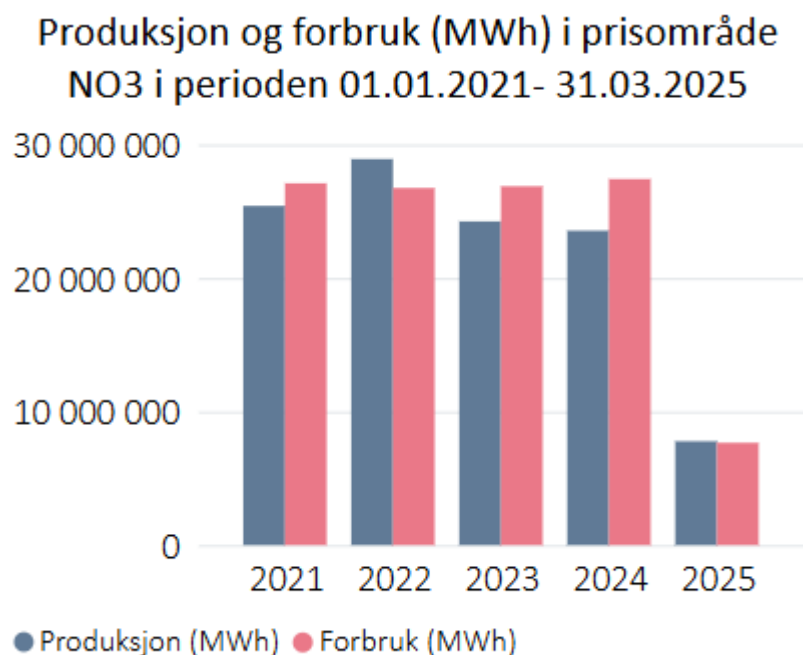
Strømregion NO2 kalles gjerne Sørvest-Norge og går fra Vestfold og Telemark i øst, gjennom Agder og Rogaland og sørlige deler av Vestlandet. Vi ser at NO2 er et solid overskuddsområde med en positiv kraftbalanse som riktignok varierer mye, men som likevel ligger på over 16 TWh i gjennomsnitt.



Figur 23. Kraftbalanse NO2 2021-2025. Kilde: Elhub.

3.4 Kraftbalanse NO3

Strømregion NO3 kalles gjerne Midt-Norge og inkluderer, i tillegg til mesteparten av Trøndelag og hele Møre og Romsdal, nordre deler av Vestlandet og Innlandet. Vi ser at NO3 er et område som over tid produserer omtrent like mye som det forbruker, men tenderer mot å gå med et lite underskudd på rundt 2 TWh.

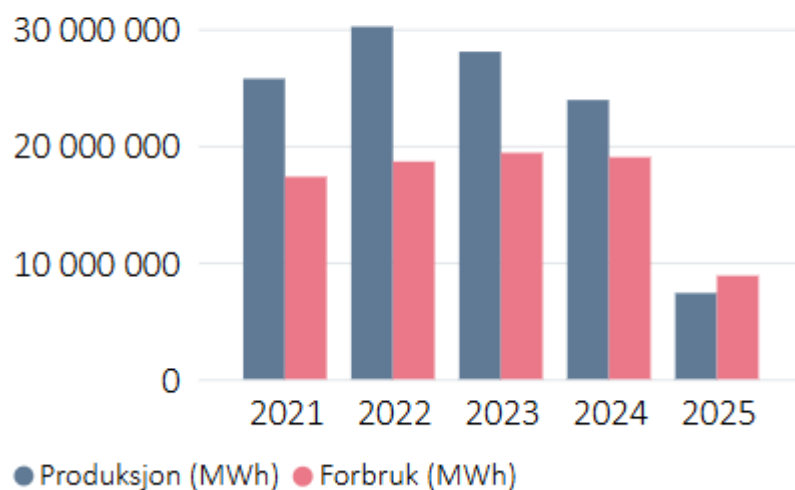


Figur 24. Kraftbalanse NO3 2021-2025. Kilde: Elhub.

3.5 Kraftbalanse NO4

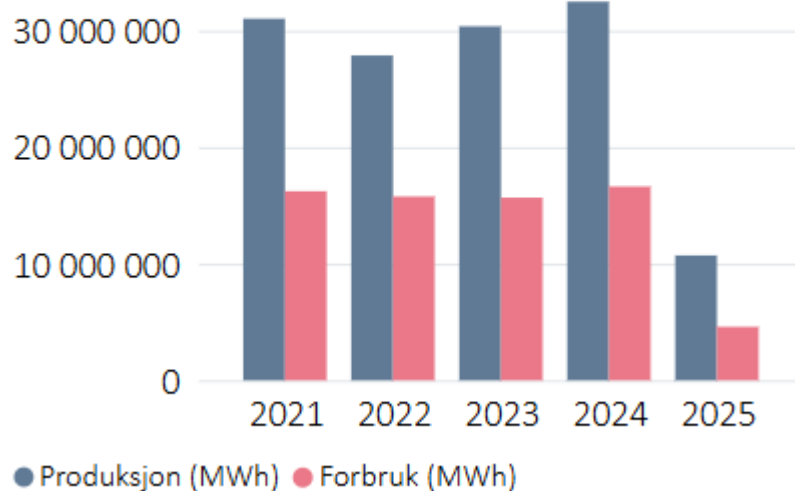
Strømregion NO4 kalles gjerne Nord-Norge og inkluderer resten av Trøndelag og hele Nord-Norge. I tallmaterialet skiller mars 2025 seg ut med et ekstremt høyt forbruk som er nesten tre ganger høyere enn både i februar, men også tre ganger høyere enn mars i 2024. Årsaken er en tidobling i forbruket til husholdninger, og uten at jeg har vært i stand til å verifisere det, så mistenker jeg at det er en registreringsfeil. Om vi tar det for gitt og fjerner mars 2025, ser vi at også NO4 er et område som over tid har et solide overskudd, som riktignok har vært noe synkende, fra nesten 12 TWh i 2022 til under 5 TWh i 2024.

Produksjon og forbruk (MWh) i prisområde
NO4 i perioden 01.01.2021- 31.03.2025



Figur 25. Kraftbalanse NO4 2021-2025. Kilde: Elhub.

Produksjon og forbruk (MWh) i prisområde
NO5 i perioden 01.01.2021- 31.03.2025



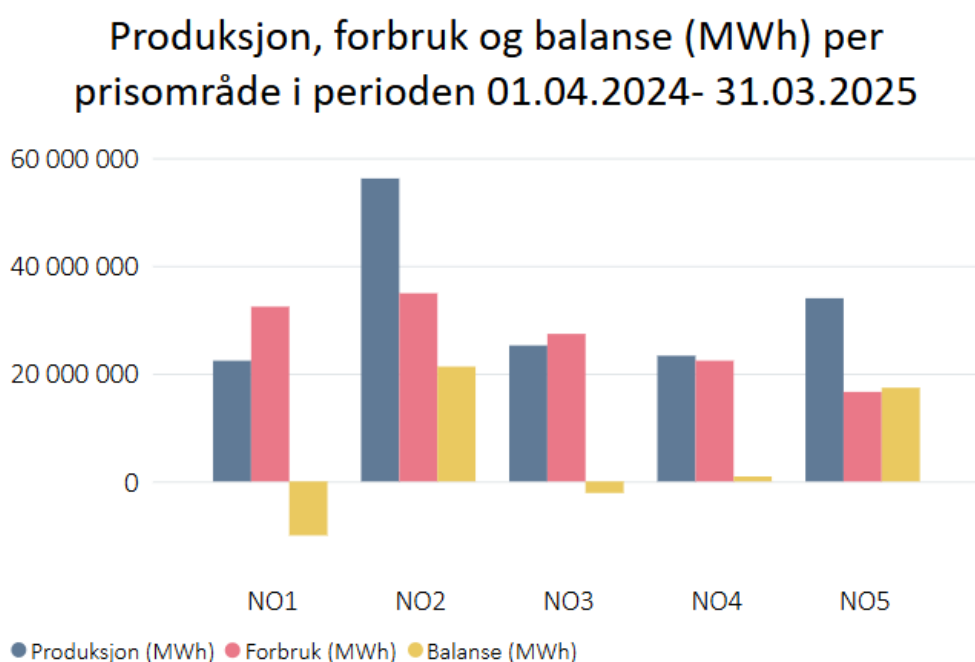
Figur 26. Kraftbalanse NO5 2021-2025. Kilde: Elhub.

3.6 Kraftbalanse NO5

Strømregion NO5 kalles Vest-Norge og inkluderer Vestland fra Bjørnafjorden og opp til Sognefjorden og Indre Sogn, i tillegg til en vestlig del av Innlandet og Buskerud. NO5 er en solid overskuddsregion med årlige overskudd på mellom 12 og 16 TWh.

3.7 Oppsummering kraftbalanse

Vi ser at det egentlig bare er Østlandet som har et stort underskudd på kraft. Dette dekkes i hovedsak opp gjennom import fra Sørlandet, Vestlandet og Sverige, men bidrar til at kraftkøen her blir lengre enn den ville vært om også Østlandet hadde vært et overskuddsområde.



Figur 27. Produksjon, forbruk og balanse per prisområde fra 1.04.24 til 31.03.25.
Kilde: Elhub.

3.8 Strømnettet

Det er altså nok kraft i fire av fem regioner til nye industriinitiativ, og også NO1 er såpass godt påkoblet andre regioner og Sverige, at det vil være mulig å få reservert kraft her. Imidlertid kreves det også tilstrekkelig med nett, og her har Statnett – som er hovedansvarlig for å utvikle, eie og drive det sentrale elektrisitetsnettet – forsømt sine plikter ganske grundig de siste årene, noe som også har vært påpekt av Riksrevisjonen, som la frem en rapport med kritikk av Statnett 18. mars 2025.³⁷ Kort sagt sier Riksrevisjonen at dagens strømnett er et stort hinder for næringsutvikling og bremser omstillingen til fornybarsamfunnet.



Figur 28. Status for muligheter for å booke kapasitet i nettet til større forbruk. Røde områder indikerer at det ikke er mulig å reservere større forbruk, gule er under vurdering, mens grønne områder kan bookes. Kilde: Riksrevisjonen.

³⁷ Se Riksrevisjonens rapport *Kapasitet i strømnettet*, <https://www.riksrevisjonen.no/rapporter-mappe/no-2024-2025/kapasiteten-i-stromnettet/>

Dette handler både om at mye av nettet nærmer seg sin tekniske levealder, og derfor må skiftes ut eller oppgraderes, men også om at store områder ganske enkelt har nett med for lav kapasitet. Riksrevisjonens rapport viser at det faktisk er selve strømmettet som i store deler av landet er den viktigste bremseklossen, før selve kraften er blitt reservert, noe som gjør at industriutvikling går saktere enn nødvendig.

Dette gjør at store deler av landet nå er «fullbooket», og industrielle kunder får ikke lengre reservere kapasitet til større forbruk. Dette gjelder Innlandet og hele området fra Sognefjorden til Finnmark, mens både resten av Vestlandet og Agder er under vurdering av Statnett for å havne i samme kategori. Bare det sentrale Østlandet er fortsatt åpent for å reservere vanlig kapasitet utover vanlig forbruk. Paradoksalt nok er det altså områdene med *kraftunderskudd* som har tilstrekkelig nett for å øke tilkoblingen, mens områdene med *kraftoverskudd* stort sett mangler dette.

Igjen er det naturlig å tenke dette i sammenheng med de virkelig store satsingene fra Statnett de siste årene, nemlig de enorme og svært dyre utenlandskablene.

Statnett har imidlertid tatt konsekvensen av den sterke kritikken, og skal nå investere minst 17 milliarder i hovedstrømmettet de neste årene. Imidlertid vil disse investeringene i stor grad måtte betales gjennom økt nettleie, noe som i så fall blir enda en ekstra utgift som særlig rammer kraftkrevende industri. Terje Omland, sjef for kraftpolitikk i Elkem, sa eksempelvis til Klassekampen 23.april 2025 at den modellen Statnett foreslår for å oppruste nettet, vil koste dem mange titalls millioner i året, mens Norsk Industri i høringen til forslaget påstod at finansieringen Statnett har foreslått vil kunne ta knekken på eksisterende industri og føre til at industrielle investeringer forsvinner.

Vi har nå sett at alle de ulike strømregionene i Norge har positiv kraftbalanse, med unntak av NO1. Imidlertid er det også slik at samtlige strømregioner utenom NO1 har så dårlig nett at det nå er fullbooket og stengt for ytterligere reservasjoner. Dermed har alle regionene sine problemer som bremser den industrielle utviklingen av Norge. I neste kapittel skal vi gå nærmere inn på

hvilken type virksomheter som har fått reservert kraft eller står i kø for å få reservert det.

4. Kraftbalansen i endring

I forrige kapittel så vi først på fortiden og så på nåtiden. I dette fjerde kapitlet skal vi imidlertid vende blikket fremover, og undersøke kraftbalansen i fremtiden. Dette skal vi gjøre på to måter. Vi starter med å gjennomgå en del sentrale analyser fra de siste årene, som forsøker å komme med kvalifiserte gjetninger om fremtiden. Videre vil vi fremheve noen av de største aktørene som har reservert kraft i dag, før vi avslutningsvis kort sier noe om hvilke konsekvenser det kan få om alle disse får kraft.

4.1 Fremtidige anslag om kraftbalansen

Selv om gjennomgangen vår i forrige kapittel viser at kraftoverskuddet i Norge er svakt økende, så har en rekke rapporter fra de siste årene predikert at vi går mot faretruende kraftunderskudd, selv om det åpenbart også er en del sprik i anslagene. La oss se på noen av disse anslagene.

Statnett er som sagt et heleid statsforetak som drifter det sentrale strømmettet, samt den norske delen av utenlandskablene, og selv om skrivebordsteoriene hevder at markedet ordner dette selv, så er det Statnett som i praksis sørger for at det til enhver tid er balanse mellom produksjon og forbruk av strøm slik at det hverken blir blackout eller ressursløsning. Statnett har generelt svært høye anslag for økningen i forbruket av kraft både på kort og lang sikt. Eksempelvis spådde deres langsiktige markedsanalyse fra mars 2023 at vi ville på fraftunderskudd allerede i 2027, og at forbruket vil øke med hele 80 TWh til rundt 220 TWh frem mot 2050. Statnett har ulike scenarier for utvikling av havvind, og i noen av disse vil også kraftproduksjonen holde tritt med forbruksveksten og gi et fortsatt

overskudd på kraftbalansen, mens i hovedsak er det nok riktig å forvente at en slik økning i forbruket vil gi et massivt underskudd med dagens politikk.³⁸

Energikommisjonen har samme forutsetninger som Statnett om fremtidens kraftforbruk, og har i sitt basisscenario en forventning om et forbruk på 220 TWh i 2050. Nettopp derfor fikk rapporten de leverte i februar 2023 det talende navnet *Mer av alt – raskere*³⁹. Her ser en imidlertid for seg at vi vil gå mot et stort kraftunderskudd på om lag 40 TWh i 2030 – med mindre vi gjør nettopp mer av alt – raskere.

Kraftløftet er en rapport fra 2023 utarbeidet i samarbeid av LO og NHO, som hevder at vi vil kunne få et kraftunderskudd på 21 TWh allerede i 2030, og er dermed den mest negative rapporten.⁴⁰ Analysen her baserer seg på det som er meldt inn av ønsket kraftforbruk, og forutsetter både at alt dette er seriøst, at ingen har meldt inn ønsker flere steder, og at alle skal få det de har meldt inn ønske om.

Norges vassdrags- og energidirektorat er Energidepartementets forvaltningsorgan for vassdragene, behandler søknader om utbygging av mer kraft og annen infrastruktur, samt har som overordnet oppgave å sikre en sikker strømforsyning. De gir jevnlig ut analyser av kraftbalansen både på kort og lang sikt. Deres analyser skiller seg fra de tre vi har nevnt ovenfor. I deres kortsiktige kraftmarkedsanalyse fra juni 2024 analyseres de neste fem årene, og NVE forventer her at kraftoverskuddet reduseres fra dagens omlag 18 TWh til 8 TWh på de neste fem år.⁴¹ I deres langsiktige kraftmarkedsanalyse fra oktober 2024,

³⁸ Se <https://www.statnett.no/globalassets/for-aktorer-i-kraftsystemet/planer-og-analyser/lma/langsiktig-markedsanalyse-2022-2050.pdf>

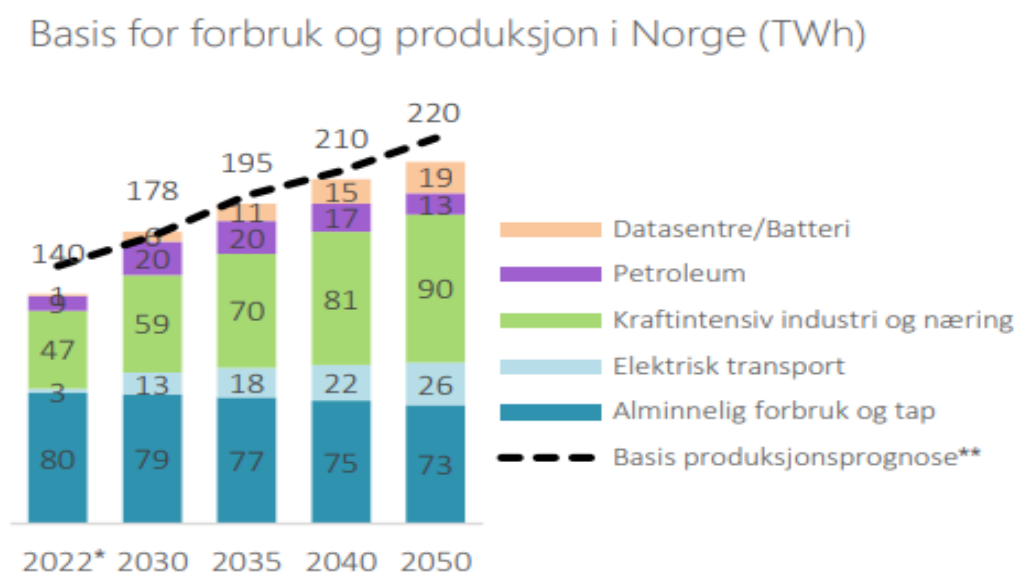
³⁹

https://www.regjeringen.no/contentassets/5f15fcec3143d1bf9cade7da6afe6e/no/pdfs/no_u202320230003000dddpdfs.pdf

⁴⁰ <https://www.nho.no/tema/energi-miljo-og-klimate/kraftloftet/>

⁴¹ <https://www.nve.no/energi/analyser-og-statistikk/tilstanden-i-kraftsystemet/>

analyseres utviklingen frem til 2050. Kraftbalansen vil variere noe over tid, og også her vil overskuddet reduseres, men den vil fortsette å være positiv, og også i 2050 ligge på om lag 8 TWh.⁴² Den nyeste analysen fra NVE, som kom i starten av april 2024, er enda en kortsiktig kraftmarkedsanalyse, og nå er det forventede overskuddet om fem år, altså i 2029 oppjustert til 11 TWh. Altså en reduksjon fra dagens, men likevel et solid overskudd.



Figur 29. Energikommisjonens forutsetninger for fremtidig kraftbehov

Hovedårsaken til nedjusteringen av anslagene om fremtidig kraftforbruk fra NVE er en reevaluering av større industrielle prosjekter som fikk ganske stor plass i tidligere analyser. Og nettopp slike anslag, er det som gjør at analysene fra Statnett, Energikommisjonen og Kraftløftet blir såpass mye mer pessimistiske enn NVE. Vi nevnte allerede at Kraftløftet tok utgangspunkt i *alt* som er meldt inn, og forutsatte at alt er reelt, legitimt, realistisk og ønskelig. Dette er en såpass håpløs forutsetning at vi ikke trenger å følge den videre. Men både Statnett og Energikommisjonen landet på lignende anslag for fremtidig

⁴² <https://www.nve.no/energi/analyser-og-statistikk/langsiktig-kraftmarkedsanalyse/utviklingen-i-kraftmarkedet-mot-2050/>

forbruk. Årsaken er at de begge tar for gitt en rekke av de prosjektene som NVE nå anser som usannsynlige.

I eksempelvis Energikommisjonens anslag for kraftforbruk i 2050, tar en for gitt en rekke usikre og kontroversielle prosjekter. Vi ser av figur 29 at her ligger både fortsatt elektrifisering av sokkelen med kraft fra land, en stor økning i datasentre, og nærmest en dobling av kraftforedlende industri. I praksis tar en for gitt at regjeringen vil lykkes med alle sine ambisjoner om nye industriprosjekter, som å utvikle kraftforedlende industri videre og etablere store batterifabrikker. La oss nå se hva Statnett skriver om sine anslag:

Det er i hovedsak tre sentrale faktorer som påvirker forbruksveksten. Den første er elektrifisering for å kutte eksisterende norske klimagassutslipp. (...) Den andre faktoren er økt industri og næringsaktivitet. (...) Den tredje og kanskje viktigste faktoren for hvor mye forbruket vokser i Norge fram til 2050, er tilgangen på tilstrekkelige volumer ny fornybar produksjon til lave nok kostnader.⁴³

Her ligger igjen elektrifisering, som i hovedsak betyr elektrifisering av petroleumssektoren med kraft fra land, og forutsetninger om økt industri og næringsvirksomhet som hos Energikommisjonen. Mens den tredje faktoren til Statnett er helt håpløs, en forutsetter økt forbruk som følge av økt produksjon – og så bruker man den analysen til i neste omgang anbefale mer produksjon. Det er altså et rent sirkelargument, og ikke noe vi vil følge videre.

Vi ser at den viktigste årsaken til at Statnett og Energikommisjonen lander på mye høyere anslag for fremtidig forbruk enn NVE, er at de forutsetter at regjeringen vil lykkes med alle sine industrielle prosjekter. La oss nå gjennomgå de ulike kategoriene i figuren ovenfor hvor anslagene spriker. Elektrifisering av sokkelen med strøm fra land, datasentre, kraftforedlende industri og grønne fornybarnæringer.

⁴³ Se <https://www.statnett.no/globalassets/for-aktorer-i-kraftsystemet/planer-og-analyser/lma/langsiktig-markedsanalyse-2022-2050.pdf>, side 31

4.2 Elektrifisering av sokkelen

Elektrifisering av sokkelen med kraft fra land har foregått siden midt på 1990-tallet. Den politiske motivasjonen har vært å kutte de innenlandske klimagassutslippene slik at man får oppfylt Paris-avtalen og de andre målene man har satt seg. Motivasjonen til oljeselskapene har nok heller vært at det er en fornuftig investering ettersom en da slipper unna CO₂-avgift, og kan eksportere gassen i stedet for å brenne den. Her følger en oversikt over fremgangen i elektrifiseringen av sokkelen med kraft fra land, og det anslåtte forbruket av kraft:

Johan Sverdrup ble elektrifisert med strøm fra land i 2018, og fikk økt kapasiteten i 2022 for å også knytte den sammen med omkringliggende felter som Edvard Grieg og Ivar Aasen. Totalt kraftbehov her er 1,745 TWh.⁴⁴

Gina Krog ble tilknyttet Sverdrup i 2023, og **Sleipner feltcenter og Gudrun** ble også tilknyttet via Gina Krog i 2024. Totalt vil dette beslaglegge opp mot 0,4 TWh.

Oseberg Sør og Oseberg feltcenter skal delvis elektrifiseres med kraft fra land for å kutte utslipp (og kunne utvinne mer gass). Dette er forsinket til 2027, men vil da kreve 0,5 TWh.

Troll A ble elektrifisert allerede i 1996, men Troll B og C, som har vært planlagt elektrifisert sammen med det nærliggende Oseberg-feltet, ble koblet på land i november 2024 og er nå delvis elektrifisert. Totalt vil Troll-feltet kreve 2,1 TWh når det blir fullelektrifisert frem mot 2030.

Plattformene **Draugen og Njord (sørlige Haltenbanken)** ble godkjent for elektrifisering i 2023, og skal elektrifiseres frem mot 2030. De har fått tildelt strøm opp til 0,7 TWh i året.

⁴⁴ Alle anslag baserer seg på tall fra oljeselskapene selv, Statnett og regjeringens egne anslag.

Equinor har søkt om å få elektrifisere **Halten-feltet**, som eventuelt vil komme i drift fra 2030. Om søknaden invilges uten justeringer, vil feltet få tildelt strøm opp til 1,6 TWh i året.

Equinor fikk i 2024 godkjenning for elektrifisering av **Grane og Balder** på Utsirahøyden. Dette vil skje frem mot 2030. Sammen med **Ringhorne**, som ligger i samme område, vil dette kunne kreve 1 TWh, men forhåpentligvis vil noe av dette komme fra flytende havvind fra Utsira Nord.

De nye feltene **Yggdrasil og Fenris** skal drives med kraft fra land når de bygges, og har fått tildelt 0,720 TWh.

Ormen Lange-gassfeltet (som ikke bruker tradisjonelle plattformer) og landanlegget **Nyhamna** tilknyttet siden 2007, til et strømforbruk på 1,750 TWh.

Gjøa ble tilknyttet i 2010, og bruker 0,380 TWh.

Goliat ble tilknyttet i 2016, og bruker 0,420 TWh

Valhall ble tilknyttet i 2013 til 0,450 TWh, men har fått godkjent økt uttak til 0,640 TWh

Martin Linge ble tilknyttet i 2021, og har fått tildelt 0,2 TWh.

Snorre og Gullfaks er delvis elektrifisert gjennom kraft fra Hywind Tampen, men Equinor vurderer å elektrifisere både disse og **Visund** med kraft fra land.

I tillegg ble elektrifisering av **Snøhvit Future på Melkøya** med strøm fra land vedtatt i 2023, og er i gang. Dette vil kreve 3,6 TWh. Dette prosjektet er imidlertid svært kontroversielt, og kan kanskje bli stoppet av Stortinget.

Det totale strømforbruket for disse prosjektene, var i 2024 på 11,5 TWh. Det anslåtte forbruket av kraft fra land vil i 2030 være 17 TWh. Kostnaden er anslått til rundt 50 milliarder NOK som vil betales av staten. Vi ser at den delen av anslagene om fremtidig kraftforbruk som baserer seg på elektrifisering av sokkelen med kraft fra land, ser ut til å stemme godt med terrenget.

4.3 Datasentre

Datasentre er en relativt ny fugl i den norske faunaen, men har de siste årene fått både mye oppmerksomhet og mye kraft, og økte fra 1,6 TWh i 2023 til 2,1 TWh i 2024, og når vi ser på hvem som står i kø hos nettselskapene, så dominerer datasentrene. Det vil være umulig å gjennomgå alle datasentre på samme måte som med elektrifiseringsprosjekter ovenfor, da hele 38 datasenter-prosjekter har fått reservert strøm, mens 47 står i kø, så vi vil nøye oss med de største og mest kjente.

Google bygger et datasenter til 6,8 milliarder NOK i Skien som skal lagre data om oss som kan selges til annonsører. Dette skal åpne i 2026, og google har allerede fått tilslag om 2,1 TWh, men står i kø for ytterligere 5,4 TWh og vil altså alene bli en helt enorm forbruker av kraft. Om de får tilslag på alt, vil Google alene bruke i underkant av 5 prosent av hele den norske produksjonen.

Datasentre har bedt om strøm tilsvarende halve Norges forbruk

– Galskap å prioritere datasenter foran tradisjonell industri når ny kraft tildeles, mener næringslivstopp i Nordland. Nå varsler regjeringen grep.



Slik ser skissene til Green Mountains nye datasenter på Hamar ut. Dette er anslått å bruke nesten én prosent av Norges totale energiforbruk.
ILLUSTRASJON: CTS NORDICS

[Marius Guttormsen](#)
Journalist

[Monica White Martinsen](#)
Journalist

Vi rapporterer fra Hadsel og Sørfold

Publisert 23. mars 2023 kl. 15:36
Oppdatert 24. mars 2023 kl. 09:09

Artikkelen er mer enn ett år gammel.

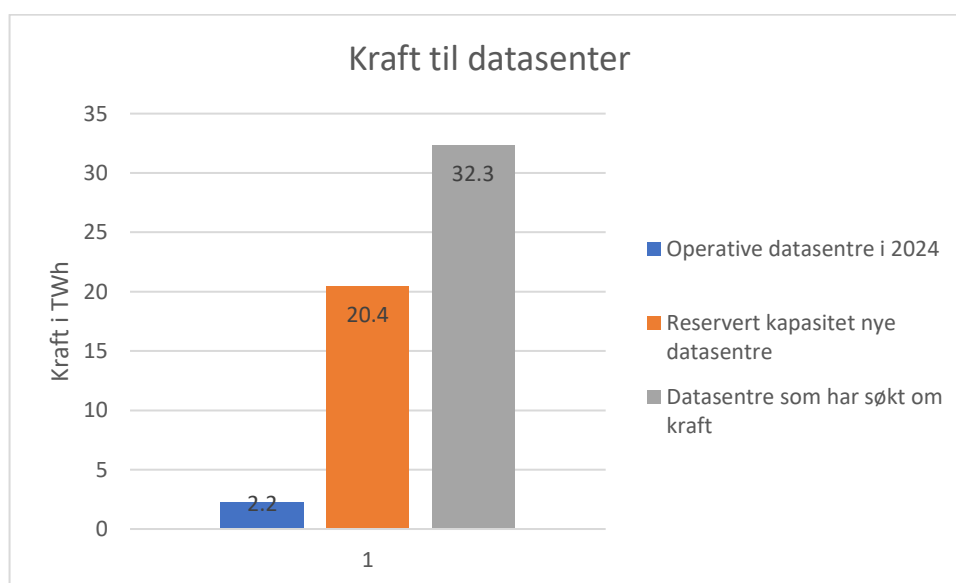
Figur 30. NRK 23. mars 2023.

Tiktok, har fått godkjent planer om et datasenter i Hamar-regionen. Her skal det lagres kattevideoer og annet, for 1,3 TWh eller 8 promille av den totale produksjonen i Norge.

Israelsk-eide Green Mountain åpnet et datasenter på Rennesøy allerede i 2011. I dag er strømforbruket enda relativt beskjedent, men også de har fått tilslag på 1,3 TWh.

Hafslund og Telenor vil sammen med HitecVision investere 2,4 milliarder i et datasenter i Oslo som skal stå klart i løpet av 2025. Senteret har fått reservert strøm tilsvarende 4 prosent av Oslos forbruk.

Som nevnt er dette bare noen få av de 38+47 datasenterprosjektene i kraftkøen, og det tilsvarer om lag en tredjedel av all kraft som enten er i kø eller reservert.



Figur 31. Kraft til datasentre, i dag, reservert og i kø. Kilde: NVE, Statnett.

Om alle som har fått reservasjon blir realiserte, vil det tilsvare 20,4 TWh, og om også de som står i kø blir realiserte, vil de ha krav på en kraftmengde som tilsvarer om lag 50 TWh. Vi ser at anslagene ovenfor sannsynligvis har undervurdert den enorme forbruksøkningen som tilfaller datasentre.

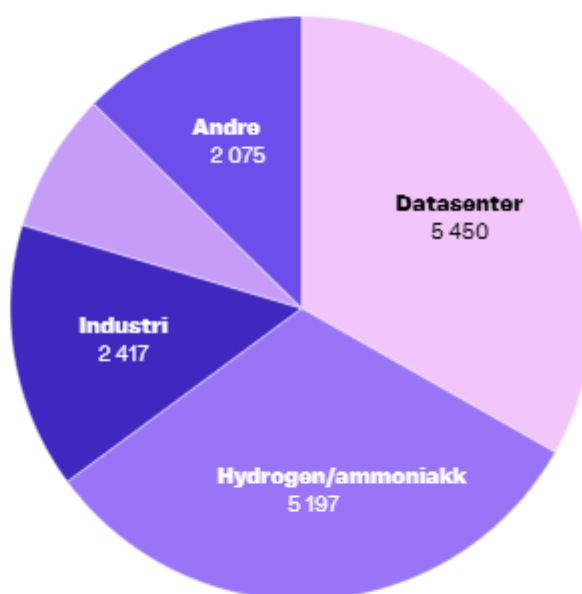
4.4 Kraftforedlende industri

Det var likevel kraftforedlende industri og nye grønne industrisatsinger, som stod for de største økningene i anslagene fra Energikommisjonen.

Hvordan ligger så disse an? Om vi først ser på den reserverte kraften og prosjekter i kø, så ligger tradisjonell kraftforedlende industri inne med 21 TWh, som er et høyt tall. Dette er både elektrifiseringstiltak i eksisterende industri, og ny industri inkludert en del grønn industri. En type grønn industri skiller seg imidlertid ut. Hydrogen/ammoniakk-prosjekter har reserverte og står i kø for nesten like mye som datasentre, hele 45,5 TWh. Om en bare ser på reserverte eller i kø, ser det med andre ord både ut som om en rekke industrielle prosjekter er på gang, men også som om det vil bli et massivt underskudd av kraft i hele Norge.

Kraft (megawatt) reserverte eller i kø per næring

Datasenter Hydrogen/ammoniakk Industri Petroleum Andre



Data fra 24.03.2025

Kilde | Statnett

Figur 31. Kraft (megawatt) reserverte eller i kø per næring. Kilde: Statnett.

Økt industri og næringsaktivitet er selvsagt noe alle ønsker, men dette harmonerer ikke med den reelle utviklingen. Faktisk har kraftforedlende industri

hatt en *markant nedgang*, for å bruke SSB sine ord, siden strømpriskrisen tiltok.⁴⁵ Mellom januar 2022 og sommeren 2023 ble kraftforbruket i norsk industri redusert fra 19,5 TWh til 17,6 TWh, eller om lag ti prosent. Realiteten er at dette sannsynligvis vil fortsette å falle om en ikke løser strømpriskrisen.

4.5 Grønn industri

Vi så ovenfor at også hydrogen/ammoniakk har reservert og står i kø for store mengder kraft. La oss nå mot slutten undersøke hvorvidt dette – og grønn industri for øvrig ligger an til å få den veksten som anslagene til Statnett og Energikommisjonen, og også reservasjonene tilsier.

Disse anslagene baserer seg i stor grad på regjeringens egne ambisjoner. Regjeringen lanserte sommeren 2022 det de kalte et Veikart for grønt industriløft, som også ble oppdatert i 2023. Veikartet inneholder 100 tiltak, og det er særlig syv satsingsnæringer som trekkes frem:

- Havvind
- Hydrogen
- Batterier
- Maritim industri
- CO2-håndtering
- Skog-, tre- og bioøkonomi
- Prosessøkonomi

⁴⁵ <https://www.ssb.no/energi-og-industri/energi/statistikk/elektrisitet/artikler/markant-nedgang-i-stromforbruket-for-kraftintensiv-industri>

Av disse syv næringene vil utbyggingen av havvind åpenbart kunne ha fordel av den pågående strømpriskrisen, siden strøm nettopp er produktet det skal selge. Maritim industri og skog-, tre- og bioøkonomi vil sannsynligvis være mindre berørt. Men både hydrogen, batterier, CO2-håndtering og prosessøkonomi får svært mye vanskeligere rammevilkår av de høye strømprisene. Og i NVE sin siste korttidsanalyse, så ligger også hydrogen/ammoniakk inne med mindre forventet forbruk enn tidligere. Disse aktørene har riktignok reservert kraft, men de starter ikke produksjonen fordi prisene på strømmen er for høy.

Prosessindustri overlapper i hovedsak med kraftforedlende industri, som vi gjennomgikk ovenfor. Her synker forbruket.

For en batterifabrikk, vil strømprisene utgjøre en vesentlig del av utgiftene, og en slik gigafabrikk som eksempelvis Morrow planla, vil få økte utgifter til strømpriser på om lag 2 milliarder NOK om en sammenligner gjennomsnittsprisen fra 2010-2020 med gjennomsnittsprisen for 2022, og det var derfor forutsigbart – og spådd i tidligere De Facto-rapporter - at dette prosjektet kom til å grunnstøte.⁴⁶

En annen aktør som ønsket å bygge gigafabrikk for batterier, er Freyr, som har ønsket å skape 2 500 arbeidsplasser direkte. De er lokalisert i Mo i Rana i Nord-Norge, og har dermed foreløpig vært vernet for strømpriskrisen, og gikk dermed lenge videre med sine planer, men etter at regjeringen annonserte at enorme mengder av Nord-Norges kraft skal reserveres Equinors elektrifisering av Melkøya, så flere aktører i landsdelen at fremtiden for kraftforedlende industri også her ble krevende. Bare dager etter elektrifiseringsvedtaket, slo solkraftselskapet Norwegian Crystals fra Glomfjord seg konkurs⁴⁷, og 9. november samme år annonserte også Freyr at de kutter kraftig i sin batterisatsing

⁴⁶ Se De Facto-rapporten Hvordan fastsettes de norske strømprisene (av Isak Lekve), side 42-47.

⁴⁷ Se https://www.nrk.no/nordland/norwegian-crystals-er-konkurs_-70-personer-misterjobben-1.16523978

i Mo i Rana.⁴⁸ Senere har Freyr blitt mest kjent for å ha benyttet seg av generøse subsidier til ekstreme lederlønninger og bonuser, og den planlagte gigafabrikken i Mo i Rana blir mest sannsynlig stående tom.

Det samme bildet avtegner seg på karbonfangst, og -lagring,⁴⁹ og hydrogen/ammoniakk. Grønt hydrogen utvinnes nettopp gjennom å bruke elektrisitet til å spalte vann i hydrogen og oksygen i en prosess som kalles elektrolyse. Her er elektrisiteten – og dermed strømprisene – så å si den eneste innsatsfaktoren av betydning. Men også ved blått hydrogen kreves det store mengder kraft. Da er det for å drive karbonfangstprosessen en trenger elektrisiteten (eller annen energi, men hele poenget forsvinner om en benytter fossile kilder). Dette gjelder også i andre anvendelser av karbonfangst, og -lagring. Det er energiintensive prosesser, som må benytte ren elektrisitet om det skal gi en klimaeffekt.

Hydrogen har blitt hypet som en av de virkelig store nye grønne næringene. Sintef estimerer at produksjon av hydrogen fra naturgass med CO₂-håndtering vil kunne gi 25 000 til 35 000 arbeidsplasser. Sintef estimerer også at et europeisk hydrogenmarked vil kunne nå 1 200 milliarder NOK i 2050.⁵⁰

Om Norge produserer like mye naturgass som i dag, men omdanner 80 % til hydrogen for salg til dette europeiske markedet, vil det kunne utgjøre en markedsverdi opp mot 220 milliarder NOK. Dette er omtrent like mye som eksportverdien av all norsk naturgass i 2017.

⁴⁸ Se <https://www.nrk.no/nordland/freyr-kutter-kraftig-i-batterisatsingen-i-mo-i-rana1.16630920>

⁴⁹ Karbonfangst og lagring forkortes gjerne til CCS som betyr Carbon Capture Storage. I tillegg er det vanlig å skrive om CCUS som står for Carbon Capture Utilization and Storage, altså karbonfangst, -bruk og -lagring. I det følgende bruker vi for enkelhetens skyld betegnelsen karbonfangst, og -lagring selv når vi (som ved arbeidsplassestimater) også mener CCUS.

⁵⁰ Se Sintef-rapporten «Energi og Industri» fra 2019.

Det er illustrerende for situasjonen at da statsminister Jonas Gahr Støre 30. november 2022 besøkte en fabrikk som skal bruke norsk gass til å utvikle hydrogen for fremtidens grønne skifte, så besøkte han Siemens Energys turbinfabrikk i Berlin.⁵¹

Det er altså ikke bare eksisterende kraftforedlende industri som rammes av høye strømpriser. Både batterier, hydrogen/ammoniakk og karbonfangst- og lagring fremheves stadig som viktige fremtidsnæringer for Norge. Alle tre vil de være helt avhengig av tilgang på ren og rimelig kraft.

Regjeringens veikart for et grønt industriløft har møtt en skikkelig veisperring – strømpriskrisen. Og dermed er det heller ikke trolig at hydrogen/ammoniakk eller annen grønn industri vil benytte seg av særlig mye av den kraften de enten har reservert eller står i kø for, og fikk i anslagene.

4.6 Oppsummering fremtidens kraftbalanse

Hvis vi nå skal oppsummere denne gjennomgangen av kraftbalansen i endring, så må vi starte med å understreke at dette selvsagt er usikre gjetninger. Men mye tyder altså på at både Statnett, Kraftløftet og Energikommisjonen hadde for høye anslag for fremtidig kraftforbruk, og at vi derfor ikke vil gå mot samme negative kraftbalanse som disse fryktet. NVE sine siste rapporter tar dette innover seg i stadig større grad.

At en ser ut til å bomme på prediksjonene, skyldes hovedsakelig at hverken eksisterende kraftforedlende industri eller grønn industri er særlig konkurransedyktig. Derfor reduserer kraftforedlende industri sitt forbruk, mens kraftkrevende grønn industri aldri kommer i gang.

Derimot ser elektrifiseringen av sokkelen ut til å gå omtrent som ventet, og vil spise opp en stor del av det norske kraftoverskuddet. Den store overraskelsen er

⁵¹ Se TV2 Nyheter 30. november 2022.

datasentrene. For dem ser ikke strømprisen ut til å spille noen særlig rolle. Norge har kalde temperaturer, som er bra for datasentre, og dessuten godt utbygget infrastruktur for data og en høyt utdannet befolkning. Disse aktørene ser ut til å massivt overgå de anslagene som ble gjort bare for et par år siden.

Alt i alt ser det ut som om vi likevel kan gå mot kraftunderskudd i nær fremtid om den pågående datasentereksplosjonen fortsetter. I så fall vil det åpenbart bli vanskeligere for norsk industri å få tilgang, enten vi skulle løse strømpriskrisen eller ikke.

5. To mulige veier for norsk industri

Vår gjennomgang til nå viser at norsk industri står ovenfor to store utfordringer i dag og fremover.

Den første utfordringen er strømpriskrisen, som vi oppsummerte i kapittel 2 og som innebærer fortsatt høye og ustabile strømpriser, og som i praksis eliminerer norsk industris historiske konkurransefortrinn.

Den andre utfordringen er systemet for prioritering av kraften, som vi gjennomgikk i kapittel 3 og 4 og som innebærer at mulige industriprosjekter ikke får tilgang til nødvendig kraft fordi denne allerede er reservert av virksomheter med lav eller ingen samfunnsmessig nytte.

I det følgende avslutningskapittelet vil vi oppsummere mulige konsekvenser av de to krisene – og skissere en mulig annen vei for revitalisering av norsk industri.

5.1 Dagens vei – mot utarming av norsk industri

Det er enklere å synliggjøre konsekvensene av strømpriskrisen enn av systemet for prioritering for kraft, ganske enkelt fordi det her er snakk om industri som vi har, men som vi kan miste. Å analysere betydningen av systemet for prioritering av kraft er vanskeligere, siden dette i stor grad er industri som ikke kommer i gang. Men uansett er den samlede effekten at vi får mindre ny industri på grunn av strømprioriteringssystemet, og at vi mister eksisterende industri på grunn av strømpriskrisen, ganske tydelig.

I kapittel 2 gjennomgikk vi særlig konsekvensene av dagens politikk for kraftforedlende industri, mens vi i kapittel 4 gjennomgikk konsekvenser av dagens politikk for regjeringens satsing på grønne industrier. I tillegg til disse, har selvsagt strømpriskrisen betydning for resten av næringslivet, offentlig sektor, og mye mer.

I rapporten *Hvordan fastsettes de norske strømprisene: Konsekvenser for næringsliv og industri* viste vi konsekvensene for Hadeland Glassverk, Røros

Hotellgruppen, Rec Solar, Drivstua Gartneri, Reppens Bakeri, Fatland AS, Gudbrandsdal Slakteri og Museum Vest, og bildet er det stort sett det samme: Nye utgifter i millionklassen, gjør fremtiden usikker. For Museum Vest sin del så vi høsten 2023 at de stengte flere av sine utstillinger (som Fjell Festning) for å spare penger.

Strømpriskrisen truer den eksisterende industrien, systemet for prioritering av strøm hindrer fremtidens industri i å komme i gang. Dette så vi med grønn industri, hvor det, til tross for regjeringens ambisjoner, ser ut som de fleste satsingsområdene er i ferd med å krasje. Her er det umulig å vite hvor mange potensielle arbeidsplasser vi kan ha gått glipp av, men om både hydrogen/ammoniakk, karbonfangst og -lagring og batteriproduksjon for alvor hadde kommet i gang, snakker vi i hvert fall om titusenvise av arbeidsplasser. I tillegg til styrket konkurransekraft i prosessindustri og ringvirkningseffekter.

I tillegg kommer konsekvensene for forbrukerne. SSB hevder at strømprisen er en direkte årsak til økningen i konsumprisindeksen, og dermed inflasjonen og rentefastsettelsen. Hele strømpriskrisen får slik en firedobbel effekt. Først betaler vi høyere priser for strømmen, så betaler vi høyere priser for varer og tjenester fordi bedriftene som produserer dem også har fått økte kostnader. Så får vi lavere lønnsøkninger, siden kommuner og bedrifters lønnsevne svekkes når de må bruke mer på høyere strømregninger, og sist så betaler vi mer i lån fordi Norges Bank skal motvirke prisøkningene gjennom rentefastsettelsen. Strømpriskrisen rammer slik bredt og skjevt.

Inflasjonen og renten rammer også resten av næringslivet og offentlig sektor. Alle bedrifter og offentlige virksomheter med lån, bruker nå en veldig mye større del av inntektene sine på å betjene lån. Den pågående krisen i kommunesektoren er slik et ektefødt barn av strømpriskrisen.

Industri er viktig for verdiskapning, arbeidsplasser og kunnskapsutvikling. Men det er også helt sentral for å opprettholde fagbevegelsens maktgrunnlag. Som de siste årenes jevnlige lærerstreiker har vist oss – streikemakten i offentlig sektor er svak. Men en streik i industrien rammer der det trengs, er et viktig maktmiddel

også utover egne rekker, og kan brukes for å få gjennomslag for viktige krav for hele norsk fagbevegelse. Det vil bli tilnærmet umulig å opprettholde en sterk fagbevegelse om industrien forvitrer.

Til sist vil vi legge til. Høsten 2021 vant venstresiden det norske stortingsvalget med et rekordsterkt mandat basert på en enorm entusiasme for en ny politikk. Det er selvsagt ulike meninger om akkurat hva som ligger i mandatet fra velgerne, men vi tror det er ganske sannsynlig at en Arbeiderparti-ledet regjering som ikke klarer å videreføre egne sosialdemokratiske tradisjoner, og sørge for å sikre norske arbeidsplasser og grønn omstilling vil slite svært med å bli gjenvalgt – og få alvorlig svekket troverdighet i lang tid fremover. Meningsmålingskrisen som både Arbeiderpartiet og tidligere regjeringspartner Senterpartiet har opplevd siden valget, tyder i hvert fall på at folk i Norge er svært misfornøyde – faktisk ble også oppslutningsutviklingen til regjeringen etter valget i 2021 en slags rekord – rekord i raskest forvitrende oppslutning. Dette har snudd i løpet av 2025, men vi er helt overbevist om at strømpriskrisen har hatt betydelig negativ betydning for regjeringspartiene siden 2021.

Så hvis vi skal oppsummere hva som står på spill hvis vi fortsetter på dagens vei:

- Økonomien i en rekke husholdninger
- 40 000 arbeidsplasser i og rundt kraftforedlende industri
- Selve eksistensen til et titalls industristeder spredt utover hele landet.
- Konkurranseskraften til eksisterende industri, og mulige nyetableringer innen nye grønne næringer, med de indirekte arbeidsplassene disse gir.
- Lønnsomheten i et ikke-tallfestet antall bedrifter i alle sektorer.
- Store klimagassutslipp.
- En betydelig del av det økonomiske grunnlaget for velferdsstaten.
- Kommunale tjenester over hele landet

- En betydelig del av fagbevegelsens kampkraft.
- Og hele venstresidens troverdighet.

Det var konsesjonslovene tidlig på 1900-tallet som sikret offentlig kontroll med vannkraften, og som gjorde det mulig å etablere en nasjonal politikk for forvaltning av kraften slik at denne ble en innsatsfaktor i et nasjonalt industrieventyr. I dag står vi ovenfor lignende politiske veivalg som vil ha enorme betydninger også langt utover den kraftforedlende industrien.

5.2 En annen vei – for revitalisering av norsk industri

Selv om strømprisene har blitt lavere enn på toppen i 2022, vet vi lite eller ingenting om hvordan strømprisene vil være til vinteren og videre framover. En ting er sikkert. Strømprisene er helt uforutsigbare. Dersom olje og gassprisene øker, vil dette igjen smitte gjennom kabler og det børsbaserte systemet. **Før norsk industri, vil det være fornuftig å vende tilbake til forutsigbare strømpriser i Norge.**

Et argument mot lave priser, er at det fører til sløsing. Tidligere hadde alle husstander strømmåler slik at en kunne følge med på strømforbruket, og en hadde toprissystem hvor vanlig forbruk var priset lavt, mens overforbruk kostet mye mer. Dette var sosialt bra, og det ga insentiver som hindret sløsing. **Vi bør gjeninnføre et slikt toprissystem som gir rimelig strøm til folk flest, samtidig som det belønner sparing.**

Regjeringen ønsker å elektrifisere sokkelen med kraft fra land, som krever om lag 24 TWh, vil koste godt over 50 milliarder av skattebetalernes penger, og som i praksis ikke kutter ett gram CO₂ – bare skyver utslippene fra Norge til andre land når gassen likevel selges og brennes der. Dette er sløsing av både kraft og penger, og grønnvasking av verste sort, som i tillegg vil føre til kraftunderskudd og enda høyere kraftpriser. **Derfor bør sokkelen i stedet elektrifiseres med havvind, som også vil ha en positiv effekt på kraftbalansen.**

Dette illustrerer at regjeringen ikke har en god plan for hvordan vi skal få mest ut av kraften vår, og det ser vi også av den planlagte utbyggingen av kryptovalutasentre. Industri og hensyn til forbrukere må gå foran bygging av for eksempel TikTok-senter ved Hamar. **Det er viktig at strømpolitikken styres etter samfunnets behov. Da må kraften prioriteres til der den gjør mest nytte.**

EUs strømbyrå Acer vedtok i 2022 at Sør-Norge gjennom Sone 2 skal ha det samme markedet som Nederland, Tyskland og Polen. Dette vil utvilsomt innskrenke Norges muligheter til å føre en aktiv politikk for å ha lavere strømpriser enn i disse landene, noe som strider mot Hurdalsplattformen og Arbeiderpartiets 8 «ufravikelige krav» da de vedtok å ta Norge inn i Acer. Her ble det lovet at Norge skal ha en strømpolitikk med lavere strømpriser enn våre konkurrentland som speiler produksjonskostnaden på 12 øre.

Målet med EUs Energimarkedspakker er et indre marked på strøm med både harmonisering av strømpriser og fri konkurranse. Derfor har utenlandskablene gjort Norge avhengig av gasspriser i Tyskland og EU. Dette står i kontrast til situasjonen under oljekrisen i 1973/74 da OPEC-landene firedoblet olje- og gassprisene og vi fikk bilforbud i helgene, uten at dette påvirket norske strømpriser nevneverdig. Fordi prisene den gang var politisk bestemt enten på Stortinget eller i kommuner. Derfor bør vi **regulere krafteksporten for å holde prisene nede, reforhandle avtalene om drift av de to nyeste utenlandskabelen, unngå å erstatte de to kablene til Danmark som nærmer seg slutten av levetiden, unngå å implementere EUs fjerde energimarkedspakke, og si opp Acer.**

Da vil vi kunne **ta tilbake den politiske kontrollen over kraften.**

5.3 Politiske tiltak for revitalisering av norsk industri

Ettersom det overordnede målet må være å sikre og revitalisere norsk industri, trengs tiltak både for å reetablere konkurransefortrinnet med billig kraft, og sikre

at det er nok kraft til norsk industri. Den følgende listen med tiltak er delt i fire grupper. Først tiltak for å redusere strømprisene som ikke utfordrer EØS-avtalen, så tiltak for å redusere strømprisene som muligens utfordrer EØS-avtalen, så tiltak for å redusere strømprisene som sannsynligvis utfordrer EØS-avtalen, så tiltak for å sikre kraften til norsk industri.

Om vi ønsker å reetablere billig kraft som et konkurransefortrinn, er det nødvendig med en frikobling av den norske strømprisen fra strømprisene på kontinentet. Dette kan skje enten ved å 1) fysisk begrense forbindelseslinjer, eller 2) reforhandle/reformere lovverk og reguleringer. Det første er nok enklere innenfor EØS, men en del tiltak på lov og regulering bør også være mulig.

Viktige og realistiske tiltak på kort sikt som ikke utfordrer handlingsrommet i EØS:

- Makspris på strøm (30-50 øre per kWh) basert på produksjonskostnader og påslag for både privatkunder og næringsliv.
- Si nei til å erstatte Skagerak 1 og Skagerak 2 til Danmark, som når slutten av sin tekniske levetid i 2026. Disse har en samlet kapasitet på 500 MW.
- Starte reforhandling av strømkabelen North Sea Link til Storbritannia som ble åpnet i 2021. Storbritannia er som kjent ikke lengre med i EU. Denne har en kapasitet på 1400 MW.
- Endre mandat til og/eller styring av Statnett. Statnett er et norsk statsforetak med oppdrag å utvikle, eie og drive det sentrale elektrisitetsnettet, inkludert utenlandskablene. Statnett har imidlertid store inntekter fra disse kablene, og har i større og større grad opptrådd som lobbyist for kabler og høye strømpriser, noe som understrekes av at de har meldt seg inn i kraftbransjens interesseorganisasjon Fornybar Norge. Det betyr at det som burde vært et uavhengig forvaltningsorgan med nøytrale eksperter, har blitt en lobbyist for en utvikling som ikke tjener fellesskapet.

Tiltak som kanskje utfordrer handlingsrommet i EØS, men som også kan iverksettes umiddelbart for å prøve ut handlingsrommet:

- Si nei til EUs fjerde energimarkedspakke.
- Melde oss ut av energibyrået Acer for å fritt bestemme kraftpolitikken av hensyn til industri, arbeidsplasser og forbrukere.
- Utrede toprissystem hvor en etablerer en pris for innenlandsk forbruk, og en pris for eksport. Dette kan for eksempel skje ved at man etablerer et eget prisområde rundt de viktigste eksportkablene. Det er uklart hvorvidt dette vil være akseptabelt innenfor EØS, men det finner man bare ut ved å prøve.
- Undersøke muligheten for å reforhandle kabelen til Tyskland som åpnet i 2021. Denne har kapasitet på 1400 MW. Dette er mest sannsynlig ikke mulig innenfor EØS, men igjen, verdt å undersøke. Kabelavtalen har en oppsigelsesklausul «når betydelige ulemper kan påvises», så i prinsippet skal dette være mulig i direkte forhandling med den tyske motparten til Statnett.
- Utrede om en skal enten ta direkte kontroll over Statkraft og la dem selge all sin kraft til fastpris, eller etablere et eget Statstrøm som erstatter de over 100 strømsalgsselskapene som ikke bidrar med noe fornuftig annet enn å selge strømmen og sende ut faktura.⁵² La dette selskapet få monopol på å kjøpe mest mulig kraft slik at de i praksis kan diktere prisen, og så selge den videre til kundene for en politisk satt pris. Utfordringen med å gjøre dette innenfor dagens system, er at kraftprodusentene kan velge å bare selge all kraften direkte ut av kablene, i stedet til et slikt selskap for en lavere pris, så dette vil fungere best om vi også reduserer muligheten for eksport. Uansett bør det være et politisk mål å både ta kontroll over prisen, og å fjerne strømsalgsselskapene.

Norge har, som rapporten viser, i dag store kraftoverskudd – stikk i strid med premissene til regjeringen, Energikommisjonen, Kraftløftet og mange andre.

⁵² Se De Facto-rapport 1/2023: Hvordan fastsettes de norske strømprisene.

Men hvis vi elektrifiserer sokkelen og Melkøya med kraft fra land, samt ellers har en politikk hvor alle som søker om kraft får tilgang, så vil vi trenge mer kraft. Derfor er våre tiltak for å sikre kraftbalansen i fremtiden som følger:

- Elektrifisering av petroleumssektoren må i størst mulig grad skje ved havvind.
- Elektrifiseringen av Melkøya med strøm fra land må stanses og erstattes med karbonfangst og -lagring.
- En må etablere tydelige retningslinjer som sørger for at kraften blir prioritert der den gjør nytte, slik at en kan si nei til kryptovaluta, tiktoksentre, datasentre fra google med personverninfo og lignende. Kraft må behandles som et begrenset gode, og tildeles deretter – helst til de selskapene som gir ringvirkninger i form av industri, arbeidsplasser og verdiskapning.
- Storstilt satsing på energieffektivisering.
- Toprissystem som sikrer rimelig strøm til folk flest, men også skaper insentiver som hindrer sløsing.

Samlet sett tror vi disse tiltakene vil kunne bidra til at Norge reetablerer sitt komparative fortrinn med billige strømpriser, og sikrer norsk industri tilgang til nok kraft slik at vi vil opprettholde og videreutvikle vår nåværende industri, samtidig som vi får mulighet til å etablere en rekke av de grønne industriene som vi forhåpentligvis skal leve av i fornybarsamfunnet.

FLERE RAPPORTER OG NOTATER FRA DE FACTO

På www.de-facto.no kan du laste ned følgende publikasjoner:

RAPPORTER

2025:

1/2025: Sykelønnsordningen og «utenforskapet». En analyse av fakta og statistikk i debatten om sykelønnsordningen.

2024:

3/2024: Strøm som fellesgode eller markedsvare? Statusoppdatering for strømpriskrisen og konsekvenser av EUs fjerde energimarkedspakke.

2/2024: Havvind og norsk industri. Muligheter, utfordringer og løsninger.

1/2024: Einar Thorsrud, demokrati og den norske modellen.

2023:

3/2023: Farvel til kraftbørsen. Hvordan sikre stabile kraftpriser og framtiden til norsk industri

2/2023: Ute på byggeplass, på vei inn i en ny tid.

1/2023: Hvordan fastsettes de norske strømprisene? Konsekvenser for næringsliv og industri

2022:

1/2022: Strømpriskrisen. Årsaker og effektive mottiltak.

2021:

8/2021 Framtidens industri. Ansvar og muligheter

7/2021 Kommunal innleie. Kartlegging av innleie fra bemanningsselskaper i kommunene i Vestland fylke.

6/2021: Tillit og medbestemmelse i Staten

5/2021: Hvem skal fikse toget? Om ansvar og organisering av togvedlikeholdet

4/2021: Eksport og eksportmuligheter utenfor EU

3/2021: Avsporing. Drift og vedlikehold på jernbanen skal privatiseres

2/2021: Tillitsreform – mer enn ord

1/2021: Mot ny ACER-strid? Konsekvenser av EUs 4. energipakke

2020:

3/2020: Utfasing av kommersielle fra barnevernet i Oslo

2/2020: Markedet overtar. Konsekvenser av jernbanereformen

1/2020: Finansiering av barnehager. Hvordan sikre at pengene kommer barna til gode?

2019:

1/2019: EUs energiunion, strømprisene og industrien

2018:

5/2018: Hvor ble det av arbeidervernet?

4/2018: Mer makt til Brussel? Forslaget om Den europeiske arbeidsmyndigheten ELA

3/2018: Om foretak i UH-sektoren

2/2018 Bemanningsselskaper i kommunesektoren. Erfaringer med Orange Helse

1/2018: Vi trenger en inkluderende boligpolitikk

NOTATER

2022:

2/2022: Om pensjonsreformen. Hvordan skape ulikhet

1/2022: Etter Brexit. Utvikling i økonomi, handel og arbeidsinnvandring etter Brexit.